

Marika Hällbacka ja Jenni Korpela

Musiikkikasvatuksen kehittäminen päiväkodissa

Opas – Vinkkejä helpoille musiikkihetkille

Opinnäytetyö

Kevät 2016

SeAMK Sosiaali- ja terveysala

Sosionomi (AMK) tutkinto-ohjelma

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU

Opinnäytetyön tiivistelmä

Koulutusyksikkö: Sosiaali- ja terveysala

Tutkinto-ohjelma: Sosionomi (AMK)

Tekijät: Marika Hällbacka ja Jenni Korpela

Työn nimi: Musiikkikasvatuksen kehittäminen päiväkodissa: Opas – vinkkejä helppoille musiikkihetkille

Ohjaaja: Helena Järvi

Vuosi: 2016

Sivumäärä: 70

Liitteiden lukumäärä: 3

Toiminnallisen opinnäytetyömme tavoitteenamme oli tuottaa opas, joka sisältäisi helppoja vinkkejä ja ohjeita musiikkihetkien järjestämiseen päiväkodissa. Tärkeää olisi, että oppaasta hyötyisivät myös ne kasvattajat, jotka eivät koe musiikkia vahvimaksi osaamisalueekseen. Kokosimme oppaan sisällön teoriasta ja kasvattajia haastatteleamalla. Teoriaosuudessa käsittelemme musiikkia ja sen moninaisia vaikutuksia, jotka edistävät ja tukevat lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista.

Opinnäytetyömme on toiminnallinen opinnäytetyö, joka omaa laadullisen tutkimuksen piirteitä. Keräsimme tietoa ryhmähaastattelulla Seinäjoella sijaitsevan päiväkodin kasvattajilta. Ryhmähaastattelu noudatti teemahaastattelun muotoa. Opasta varten halusimme selvittää, miten musiikkikasvatusta voitaisiin kehittää työntekijälle helpommaksi toteuttaa, millainen on hyvä musiikkituokio kasvattajien mielestä ja millaisia tuokioita voisi sisältää helppojen musiikkituokioiden opas. Suoritimme kaksi ryhmähaastattelua, joissa ensimmäisessä keräsimme teemojen kautta tietoa oppaaseen ja toisessa kyselimme palautetta oppaan ensimmäisestä versiosta. Lisäksi keräsimme palautetta kasvattajilta kyselylomakkeen avulla.

Opinnäytetyömme lopputuotoksena on opas: Vinkkejä helppoille musiikkihetkille. Oppaaseen olemme koonneet tietoa siitä, mitä tulee huomioida musiikkihetken suunnittelussa sekä musiikkituokion vaiheet. Oppaassa on erilaisia helppoja musiikkileikkejä teemojen mukaan, joita ovat kieli- ja puhe, motoriikka, sosiaaliset taidot ja itsetunto. Oppaan loppuun kokosimme vielä kasvattajalle esimerkiksi muuttaman valmiin tuokiorungon. Halusimme kuitenkin säilyttää oppaan mahdollisimman helppona ja yksinkertaisena, että jokaisella kasvattajalla olisi mahdollisimman matala kynnys käyttää sitä. Tarkoituksenamme on, että oppaamme tuokioita voi käyttää sekä yksittäin esimerkiksi siirtymä- tai odottelutilanteissa, että laajemmissa musiikkituokioissa.

Avainsanat: lapset, varhaiskasvatus, musiikki, musiikkikasvatus, opas, kehittäminen

SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Thesis abstract

Faculty: School of Health Care and Social Work

Degree programme: Degree Programme in Social Services

Authors: Marika Hällbacka and Jenni Korpela

Title of thesis: Developing Music Education in Day Care: A Guide – Tips for Easy Music Sessions

Supervisor(s): Helena Järvi

Year: 2016

Number of pages: 70

Number of appendices: 3

The aim of our functional thesis was to create a guide that contains easy tips and hints for kindergarten educators to organize music sessions for children. The main thought was that those kindergarten educators who do not consider themselves very musical oriented would benefit from our guide. We gathered the data in our guide from theory and by interviewing kindergarten teachers and nurses. The theoretical part deals with music and its multiple effects, which encourages and supports the child's growth, development and learning.

Our work is a functional thesis that has features of qualitative research. The research method was group interview that we carried out interviews for educators in one kindergarten in Seinäjoki. The group interview was planned in the form of a thematic interview. For the guide, we wanted to find out how music education can be developed more easily for the educators to accomplish it. We also wanted to find out which elements the educators consider important in a good music session. We made two group interviews. In the first one, we gathered information for our first version of the guide. In the second interview, we asked feedback from educators concerning the guide.

The result of our thesis is the guide: Tips for easy music sessions. In the guide we present knowledge about what one should take into account when planning a music session, and the different steps of a good music session in a kindergarten. The guide includes different and easy music plays according to themes, which are language and talk, motor functions, social skills and self-esteem. At the end of the guide, we have prepared a few examples of complete sessions for employees. We wanted to keep the guide as simple as possible, so that every educator could piggyback it. The idea is that the session in the guide can be used both in situations that are not planned, like transition or waiting, and in more complete music sessions.

Keywords: children, early childhood education, music, music education, guide, development

SISÄLTÖ

Opinnäytetyön tiivistelmä.....	1
Thesis abstract.....	2
SISÄLTÖ.....	3
Kuva-, kuvio- ja taulukkoluettelo.....	4
1 JOHDANTO.....	5
2 TOIMINNALLISEN OPINNÄYTETYÖN VAIHEET.....	6
2.1 Opinnäytetyön tausta ja tavoitteet.....	6
2.2 Opinnäytetyön prosessi.....	10
3 MUSIIKKI.....	16
3.1 Musiikin rakenne ja vastakohtaparit.....	16
3.2 Musikaalisuus.....	17
3.3 Musiikki osana kulttuuria.....	18
4 MUSIIKIN VAIKUTUKSET LAPSEEN.....	20
4.1 Puhe ja kieli.....	20
4.2 Motoriikka.....	24
4.3 Lapsen minuuus ja tunne-elämä.....	25
5 MUSIIKKIPEDAGOGIIKKA VARHAISKASVATUKSESSA.....	28
5.1 Lähtökohtia varhaisiän musiikkikasvatukseen.....	28
5.2 Oppimisympäristö ja kasvattajan rooli.....	31
5.3 Musiikkihetken palikat.....	34
6 OPPAAN TEON PROSESSI.....	36
6.1 Ryhmähaastattelun analysointi.....	36
6.2 Oppaan työstäminen ensimmäisen ryhmähaastattelun avulla.....	38
6.3 Toisen ryhmähaastattelun parannusehdotuksista valmiiksi oppaaksi.....	45
6.4 Oppaan muokkaaminen palautteiden pohjalta.....	49
7 YHTEENVETO JA ARVIOINTI PROSESSISTA.....	51
8 POHDINTA.....	54
LÄHTEET.....	57
LIITTEET.....	62

Kuva-, kuvio- ja taulukkoluetelo

Kuvio 1. Tietoperusta oppaalle.....	8
Kuvio 2. Oppaan teon prosessi	11
Taulukko 1. Ensimmäisen ryhmähaastattelun aineistoa	44
Taulukko 2. Oppaan ensimmäisen version hyväksi koetut asiat ja kehittämisehdotukset	48

1 JOHDANTO

Musiikilla on tärkeä rooli jokapäiväisessä arjessamme. Melkein joka tilanteeseen liittyy musiikki. Ruokakaupassa asioidessa taustalla soi rento musiikki, kuntosalilla nopea liikkumaan kannustava kappale ja puhelinpalvelun jonotuksessa hermojakin raastava klassisen musiikin sävellys. Musiikkia ei käytetä edellä mainituissa tilanteissa ainoastaan hovin vuoksi. Erkkilän (2014) mukaan musiikilla on vaikutuksia, jotka ovat luultua merkittävämpiä. Hänen mukaansa esimerkiksi aivokuvantamismenetelmien kehityksen myötä on voitu todistaa musiikin positiivisia vaikutuksia.

Olemme usein törmänneet ajatukseen siitä, että musiikki ja musikaalisuus olisivat vain lahjakkaiden ihmisten ominaisuus. Ihmiset kieltävät olevansa musikaalisia sen perusteella, jos eivät osaa laulaa tai soittaa mitään instrumenttia. Tämän vuoksi saattaa olla, että päiväkodeissa ei ehkä niin paljon toteuteta musiikkihetkiä, jos kasvattajat eivät koe niitä omakseen. Haluammekin osaltamme vaikuttaa opinnäytetyöllämme asiaan tuomalla esiin sen, että jokainen kasvattaja pystyy toteuttamaan sellaisia musiikkihetkiä, josta nauttivat varmasti niin lapset kuin aikuisetkin.

Opinnäytetyömme tarkastelee musiikkikasvatusta ja sen kehittämistä päiväkodissa. Työmme on toiminnallinen opinnäytetyö, jossa opinnäytetyön ohella työstämme oppaan helpoille musiikkihetkille. Opas perustuu kasvattajien näkemyksiin ja teoriaan sekä meidän omiin havaintoihimme ja kokemuksiimme varhaiskasvatuksen kentältä. Tarkoituksena on, että kasvattajilla olisi paremmat mahdollisuudet toteuttaa musiikkihetkiä päiväkodin arjessa. Aineiston keräämisessä ja tiedonhankinnassa apuna käytämme kysymyksiä: Miten musiikkikasvatusta voitaisiin kehittää työntekijälle helpommaksi toteuttaa? Millainen on hyvä musiikkituokio kasvattajien mielestä? Millaisia tuokioita voisi sisältää helppojen musiikkituokioiden opas? Miten musiikkikasvatusta päiväkodissa järjestetään?

Opinnäytetyömme on merkityksellinen myös sosionomin (AMK) kannalta ajateltuna. Sosionomi (AMK) voi työssään hyödyntää monia eri menetelmiä ja mielestämme musiikki on yksi laaja-alaisimmista menetelmistä, sillä sitä voi käyttää kaikkien sosiaalialan asiakasryhmien kanssa. Erityisesti lasten kanssa työskentelevät hyötyvät opinnäytetyöstämme ja sen myötä rakennetusta helppojen musiikkihetkien oppaasta.

2 TOIMINNALLISEN OPINNÄYTETYÖN VAIHEET

Tässä luvussa esittelemme toiminnallisen opinnäytetyömme vaihteita. Käsittelemme työmme taustaa ja tavoitteita sekä tiedonhankintamenetelmiä. Opinnäytetyömme teoretieto musiikista, musiikin vaikutuksista lapseen ja musiikkikasvatuksesta on ollut oppaan tekemisen prosessissa myös aineistona. Kasvattajilta keräsimme kokemustietoa ja ideoita musiikin käytöstä ja palautetta oppaan ensimmäisestä versiosta. Valitsimme aineiston keruumenetelmiksi ryhmähaastattelun ja kyselylomakkeen. Ryhmähaastattelu toimi tutkimuksessamme tärkeimpänä menetelmänä ja sen rinnalle teimme toisen ryhmähaastattelun tueksi avoimen palautekyselylomakkeen kasvattajille. Koimme tärkeäksi saada mahdollisimman monipuolista tietoa oppaan työstämiseen.

2.1 Opinnäytetyön tausta ja tavoitteet

Opinnäytetyömme aiheena on musiikkikasvatus ja sen kehittäminen päiväkodissa. Olemme molemmat kiinnostuneet musiikista ja toinen meistä perehtyi jo ammatillisessa esseessään musiikkikasvatukseen. Oman kiinnostuksemme pohjalta halusimme tehdä opinnäytetyömme musiikkikasvatukseen liittyen. Työssämme haluamme selvittää, mitä tarpeita musiikkikasvatuksen kehittämiseksi olisi ja tavoitteenamme on kehittää varhaiskasvatuksen musiikillista pedagogiikkaa. Tavoitteenamme on yhdessä päiväkodin kasvattajien kanssa pohtia kehittämiskohdita ja niiden pohjalta luoda helppojen musiikkituokioiden opas. Oppaan olisi tarkoitus palvella kaikkia kasvattajia ja lasten parissa työskenteleviä. Tavoitteenamme on selvittää nimenomaan kasvattajien näkökulmasta, miten musiikkikasvatusta voisi järjestää luontevasti osana päiväkodin arkea. Suunnittelu-aika päiväkodeissa on usein vähissä, joten opas voisi antaa käyttäjälleen helposti toteutettavia tuokiovinkkejä.

Haluamme opinnäytetyömme myötä rohkaista sellaisiakin kasvattajia, jotka eivät koe musiikkia vahvimaksi osa-alueekseen, käyttämään musiikkia kasvatustyössään. Kokemuksemme mukaan musiikkituokioita toteutetaan päiväkodeissa hyvin vaihtelevasti ja joissain päiväkodeissa niitä ei ole juuri ollenkaan. Haluaisimme,

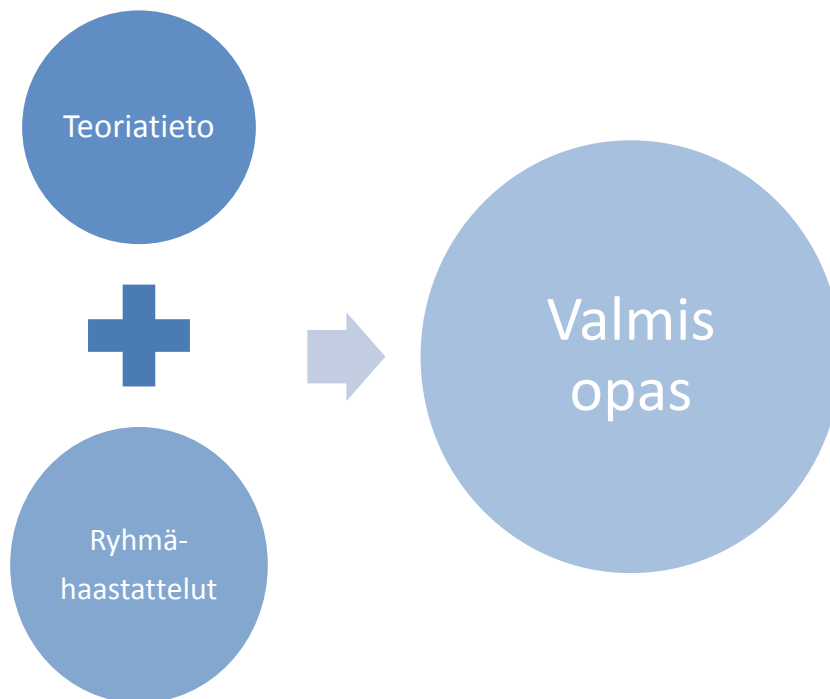
että lapset saisivat kokea musiikin tuoman ilon päiväkodista ja kasvattajasta riippumatta. Sosionomit (AMK) voivat myös saada lastentarhanopettajan pätevyyden suorittaessaan 60 opintopistettä varhaiskasvatuksen tai sosiaalipedagogiikan opintoja (Happo 2008, 99). Haluammekin oppaan myötä lisätä sosionomien (AMK) pedagogista osaamista musiikkikasvatuksen kautta.

Tutkimuksen eettisyys liittyy myös tutkimuksen laatuun. Laadukas tutkimussuunnitelma, valittu tutkimusasetelma ja hyvin tehty raportointi ovat edellytyksiä tutkimuksen laadukkuudelle. Tutkijan eettinen sitoutuminen vaikuttaa myös tutkimukseen ja sen uskottavuuteen. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 127.) Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (2013, 6) ohjeiden mukaan rehellisyys, huolellisuus ja tarkkuus ovat tärkeitä seikkoja tutkimustyössä. Tutkimus-, tiedonhankinta- ja arviointimenetelmien tulee olla tutkimuksen mukaisia sekä eettisesti kestäviä. Myös tutkimusryhmän asema, vastuut ja velvollisuudet sekä tutkimustulosten aineistojen säilyttämiseen liittyvät asiat on otettava huomioon.

Olemme pyrkineet ottamaan koko opinnäytetyömme prosessin ajan työmme luotettavuuden ja eettisyyden huomioon. Pidämme huolen siitä, että yhteistyöpäiväkodin tai haastateltavien nimet eivät tule esiin missään vaiheessa työtämme. Nauhoitetut äänitteet poistamme heti kun olemme saaneet ne litteroitua. Myös litteroinnit tuhoamme työmme valmistuttua. Työssämme kunnioitamme aineistamme, emmekä vääristele sitä.

Opas. Opinnäytetyömme päätavoite on luoda opas päiväkodin kasvattajille teoria-tiedon ja ryhmähaastatteluista saatujen aineistojen pohjalta (Kuvio 1). Olennaista on kasvattajien näkökulma oppaan teossa. Tarkoituksena on saada heiltä tietoa siitä, millaisesta oppaasta juuri he hyötyisivät ja millaista sisältöä he oppaaseen toivovat. Tavoitteenamme on tehdä musiikkituokion pitämisestä maanläheistä ja helppoa toteuttaa, jotta musiikkikasvatusta voisi hyödyntää työssään sellainenkin kasvattaja, joka ei koe sitä vahvimaksi osa-alueekseen. Oppaan tekoa ohjaavia kysymyksiä ovat:

Miten musiikkikasvatusta järjestetään päiväkodissa tällä hetkellä?
Miten musiikkikasvatusta voitaisiin kehittää työntekijälle helpommaksi toteuttaa?
Millainen on hyvä musiikkituokio kasvattajien mielestä?
Millaisia tuokioita voisi sisältää helppojen musiikkituokioiden opas?

Kuvio 1. Tietoperusta oppaalle

Aikaisemmat opinnäytetyöt. Musiikkikasvatuksesta on tehty aikaisemmin opinnäytetöitä ja pro gradu – tutkielmia, mutta omaa työtämme vastaavia tutkimuksia ei ole Etelä-Pohjanmaan alueella toteutettu. Aiheeseen liittyviä pro gradu – tutkielmia emme päässeet tarkastelemaan, sillä ne eivät ole julkisesti saatavilla verkossa. Vastaavanlaisen toiminnallisen opinnäytetyön pääkaupunkiseudulla ovat toteuttaneet Koski & Kukkola (2011). Heidän aiheena on varhaiskasvatuksen mu-

siikkitoiminta ja työn tuotoksena on Musiikki arjen iloksi – opas. Heidän työnsä tavoitteena oli tehdä musiikin erilaiset käyttömahdollisuudet näkyväksi ja jakaa ajatusta siitä, että jokainen kasvattaja voisi työssään tarjota lapsille musiikillisia kokemuksia. Oppaaseen on haettu tietoa haastattelemalla yhteistyökumppania ja työssä on toteutettu toiminnallisia musiikkituokioita, joiden pohjalta opas on muodostettu.

Hieta-Koivisto (2011) on toteuttanut toiminnallisen opinnäytetyön, jonka tavoitteena oli löytää kasvattajille uusia ideoita ja työkaluja musiikkituokion toteuttamiseen. Työllä haluttiin myös innostaa kasvattajia käyttämään enemmän musiikkia työssään ja luomaan lapsille sellaisia tuokioita, joista he voivat saada positiivisia onnistumisen kokemuksia. Opinnäytetyön tuloksena on viisi toiminnallista musiikkituokiota, joita Hieta-Koivisto on havainnoinut ja raportoinut työssään.

Peiponen (2014) on tutkinut opinnäytetyössään sitä, miten musiikkikasvatusta voitaisiin kehittää ja monipuolistaa eräässä päiväkodissa. Opinnäytetyön osana toteutettiin eri teemojen mukaisia musiikkituokioita, joiden tavoitteena oli esitellä erilaisia musiikkikasvatuksen menetelmiä. Heikkinen ja Pajuniemi (2015) ovat opinnäytetyössään tuottaneet lastenmusiikkiyhtyeelle nuottivihon. Työn tavoitteena on lisätä musiikin käyttöä varhaiskasvatuksessa. Testiryhmä kokeili käytännössä tuotetta ja palautteen perusteella nuottivihko muokattiin lopulliseen muotoonsa.

Mäkinen (2012) on selvittänyt opinnäytetyössään, miten musiikkikasvatusta painotetaan eri päiväkodeissa ympäri Suomea, miten he hyödyntävät musiikkia ja nähdäänkö se tärkeänä osana varhaiskasvatusta. Tutkimuksen päiväkodit ovat Lapiasta, Pohjanmaalta, Savosta ja Pirkanmaalta. Tutkimuksessa selviää, että musiikki on osa varhaiskasvatusta, mutta erityistä painoarvoa sillä ei useimmissa päiväkodeissa ollut. Musiikkihetkiä pidettiin enemmän lapsiryhmien kesken ja joissain päiväkodeissa musiikkihetkille oli määritelty tietty vastuuhenkilö. Tutkimuksen mukaan päiväkodit pitivät musiikkia tärkeänä ja sitä ajateltiin voivan käyttää hyödyksi kaikissa arjen asioissa.

2.2 Opinnäytetyön prosessi

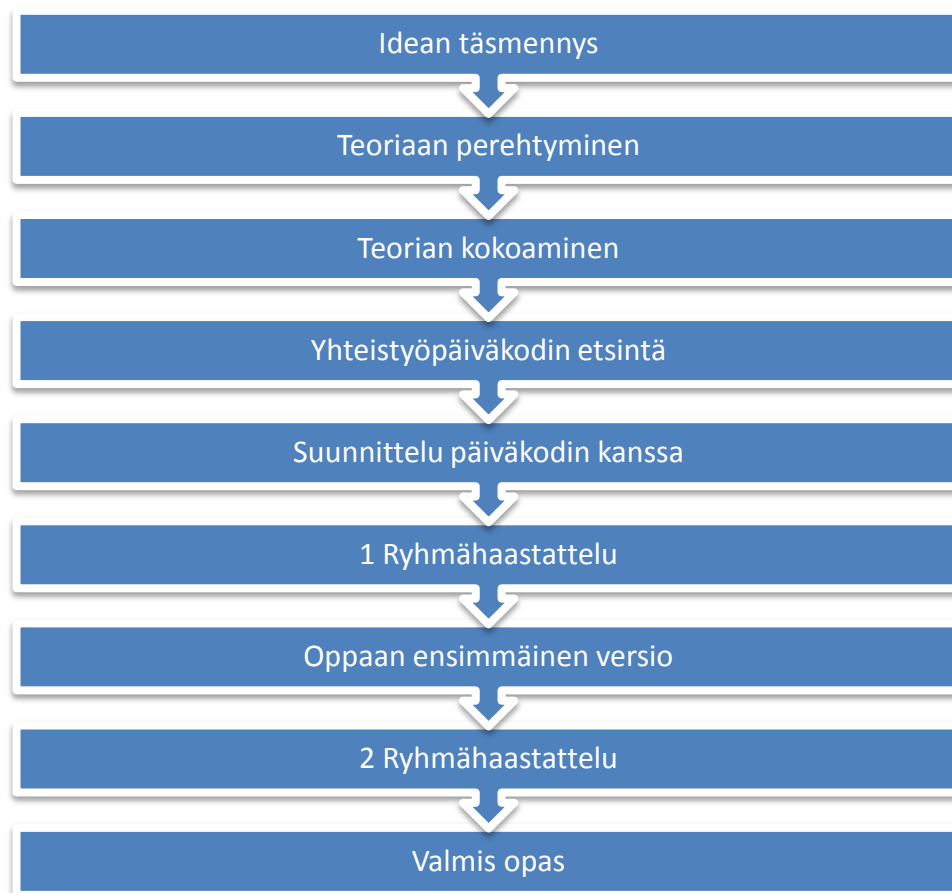
Tutkimuksellisen opinnäytetyön vaihtoehto on toiminnallinen opinnäytetyö, jonka tavoitteena on ammattityön käytännön opastaminen, ohjeistaminen tai toiminnan järjestäminen. Alasta riippuen se voi olla käytäntöön suunnattu opastus, ohjeistus tai jonkin tapahtuman toteuttaminen. Toteutustapana voi toimia esimerkiksi opas, kirja tai järjestetty tapahtuma. Olennaista toiminnallisessa opinnäytetyössä on, että sen käytännön toteutus ja raportointi yhdistyvät. Opinnäytetyössä käytännönläheisyys ja työelämälähtöisyys ovat tärkeitä asioita. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 9-10.)

Opinnäytetyössämme on laadullisen tutkimuksen näkökulma. Kananen (2008, 24–25) kirjoittaa, että laadullisen eli kvalitatiivisen tutkimuksen tarkoituksena on ilmiön ymmärtäminen ja kuvaaminen sekä mielekkään tulkinnan löytäminen. Tutkittavaa ilmiötä pyritään ymmärtämään syvällisesti. Laadullisessa tutkimuksessa tutkitaan yksittäistä tapausta ja sitä käsitellään hyvin perusteellisesti. Tutkija on keskeisessä roolissa, sillä tutkijan ja tutkittavan välinen suora kontakti sekä tutkimusmenetelmät vaikuttavat saatuihin tutkimustuloksiin.

Apuvälineinä tutkimuksessa voi käyttää laadullisia menetelmiä, joiden avulla tutkittavien näkökulmat tulevat esiin. Esimerkiksi teema- ja ryhmähaastattelu tai osallistuva havainnointi ovat laadullisen tutkimuksen metodeja. Kvalitatiivisen tutkimuksen kohdejoukko valitaan tarkoituksenmukaisesti ja myös tutkimussuunnitelma muotoutuu vasta tutkimuksen edetessä. On tärkeää, että kvalitatiivisen tutkimuksen tapaukset huomioidaan ainutlaatuisina ja käsitellään sen mukaan. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2013, 161, 164.) Olemme hyödyntäneet toiminnallisen opinnäytetyön tiedonkeruussa näitä laadullisen tutkimuksen menetelmiä.

Aiheanalyysi eli aiheen ideointi on ensimmäinen vaihe, josta opinnäytetyössä lähdetään liikkeelle. Aiheen valinnassa on syytä pohtia omia kiinnostuksen kohteita opinnoissa ja millainen aihe itseä motivoi. Oman asiantuntemuksen syventäminen työn myötä on tärkeää. Myös aiheen ajankohtaisuus on merkittävää yhteistyötahoa etsiessä. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 23.) Aiheemme ideointi lähti siitä, että olimme molemmat kiinnostuneet musiikista ja ajattelimme, että sen yhdistäminen opinnäytetyöhön voisi olla mielenkiintoista. Lähdimme pohtimaan opinnäytetyöme aiheita tarkemmin keväällä 2015.

Halusimme jollain tapaa kehittää musiikkikasvatusta, sillä kokemustemme mukaan musiikin hyödyntämisen käytännössä ajatellaan olevan vain tiettyjen ihmisten etuoikeus. Opinnäytetyöllämme halusimme vaikuttaa tähän ajattelutapaan, sillä mielestämme musiikkikasvatus voisi olla osa kaikkien kasvattajien toimintaa. Pyörittelimme mielessämme monenlaisia ideoita musiikkikasvatuksen kehittämiseen liittyen ja lopulliseen aiheeseen päädyimme syksyn 2015 aikana. Yhteistyöpäiväkotia aloimme etsiä samana syksynä ja lokakuussa saimme varmistuksen yhteistyöhön lähtevältä päiväkodilta. Tämän jälkeen haimme tutkimuslupaa Seinäjoen kaupungin varhaiskasvatusjohtajalta. Tutkimusluvan (Liite 1) saimme työllemme Seinäjoen kaupungilta joulukuussa 2015. Kuviossa 2 kuvailemme oppaan teon prosessia.

Kuvio 2. Oppaan teon prosessi

Vilkan & Airaksisen (2003, 30) mukaan toiminnallisessa opinnäytetyössä ei ole välttämätöntä esitellä tutkimusongelmaa tai tutkimuskysymyksiä ellei selvityksen

tekeminen kuulu toteuttamiseen. Visuaaliset ja viestinnälliset keinot ovat merkittävä osa lopputuloksen kokonaisilmettä, josta voi tunnistaa työn päämäärät. Toteutustavan valinnassa on syytä ottaa huomioon kohderyhmä ja sen tarpeet. (Vilkka & Airaksinen 2003, 51.) Tutkimuskysymysten avulla meidän on helpompi hahmottaa, mitä tietoa tarvitsemme oppaaseen. Meitä kiinnostaa, miten musiikkikasvatusta järjestetään päiväkodissa tällä hetkellä ja opasta varten haluamme selvittää:

Miten musiikkikasvatusta voitaisiin kehittää työntekijälle helpommaksi toteuttaa?

Millainen on hyvä musiikkituokio kasvattajien mielestä?

Millaisia tuokioita voisi sisältää helppojen musiikkituokioiden opas?

Selvityksen tekeminen voi olla osa toiminnallisen opinnäytetyön toteutustapaa. Toteutustapa tarkoittaa niitä keinoja, joiden avulla työn tuotokseen on hankittu tietoa ja miten visuaalinen ilme toteutetaan. Tutkimuksellisia menetelmiä toiminnallisessa opinnäytetyössä ei ole välttämätöntä käyttää. Aineiston keräämistä olisikin syytä harkita tarkkaan, sillä vaarana on, että opinnäytetyön työmäärä kasvaa kohtuuttomaksi, jos siihen yhdistetään selvitys. Koska lopputuloksena on aina jokin konkreettinen tuote, myös raportoinnissa on käsiteltävä sen saavuttamiseen käytettyjä tapoja. (Vilkka & Airaksinen 2003, 56.)

Raportointi on tärkeä osa toiminnallista opinnäytetyötä ja siinä on syytä selvittää, millainen työprosessi on kokonaisuudessaan ollut. Arviointi on myös merkittävä osa raportointia ja siitä lukija voi päätellä, miten työssä on onnistuttu. Raportin lisäksi tuotos eli produkti on osa toiminnallista opinnäytetyötä. (Vilkka & Airaksinen 2003, 65.)

Kun opinnäytetyömme aihe varmistui ja saimme tutkimusluvan, aloimme työstää työn teoriaosuutta. Koska toinen meistä oli perehtynyt musiikkikasvatukseen jo ammatillisessa esseessään, helpotti se myös teoriaosuutemme keräämistä. Teoria on muokkautunut paljon prosessin edetessä ja olemme yrittäneet etsiä mahdollisimman paljon erilaista kirjallisuutta aiheesta. Ennen ryhmähaastattelujen tekoa teoriaosuus oli melko pitkälle valmis, mikä oli tärkeää myös haastattelujen kannalta, sillä olimme hyödyntäneet teoriatietoa haastattelulomaketta miettiessämme.

Varsinaisen aineistonkeruun kasvattajille teimme tammi-helmikuussa 2016. Ennen tutkimuksemme aloittamista kävimme päiväkodilla keskustelemassa päiväkodin johtajan ja kasvattajien kanssa tutkimuksemme toteuttamisesta. Tapaamisessa toimme esille tutkimuksemme tavoitteet ja selitimme sen aikataulua. Pyrimme motivoimaan kasvattajia tulemaan rohkeasti mukaan kehittämistyöhön. Koska kasvattajat tiesivät jo ennen tapaamista aiheemme, olivat he myös hyvin innolla lähdössä mukaan tutkimukseemme. Sovimme päivämäärän ensimmäiselle ryhmähaastattelulle ja päiväkodin arkeen tutustumiselle. Tutustuminen ja ensimmäinen ryhmähaastattelu toteutettiin samana päivänä. Tarkoituksena oli, että ryhmähaastatteluihin osallistuisi jokaisesta lapsiryhmästä yksi kasvattaja eli yhteensä kuusi työntekijää. Ryhmähaastattelua varten varasimme päiväkodin kokoustilan käyttöömmme.

Olimme tutustumassa päiväkodin arkeen yhden aamupäivän verran. Tarkoituksena oli lähinnä tutustua päiväkotiin ja sen tiloihin. Seurasimme myös aamupäivän aikana muutamaa lapsille järjestettyä tuokiota. Toinen tuokio oli liikunnallinen ja se toteutettiin päiväkodin yhteisessä salissa. Tästä tuokiosta seurasimme osan itse kuitenkin osallistumatta. Toinen tuokio oli musiikillinen, jonka päiväkodin eräs työntekijä päätti spontaanisti pitää lapsille odotteluleikkinä ennen ulos menoa. Olimme myös itse mukana tuokiossa lasten kanssa.

Ryhmähaastattelu. Toiminnallisen opinnäytetyön aineiston keräämisessä ryhmähaastattelu voi olla hyvä tapa saada tietoa, esimerkiksi jos halutaan selvittää, millaista tietoa alan ihmiset kaipaavat. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 63). Myös Hirsjärven & Hurmen (2001, 61) mukaan ryhmähaastattelu on yksi käyttökelpoinen haastattelulaji ja sitä voidaan pitää keskustelunomaisena sekä varsin vapaamuotoisena. Haastatteliija esittää kysymyksiä ryhmähaastattelussa useille osallistujille yhtä aikaa ja voi lisäksi esittää välillä kysymyksiä myös yksittäisille ryhmän osallistujille. Pötsönen ja Pennanen (1998,1) kirjoittavat, että haastattelu voi olla hyvinkin strukturoitu, jolloin samat kysymykset esitetään ryhmän osallistujille vuorollaan ilman osallistujien välistä keskustelua. Ryhmähaastattelu voi olla myös hyvin vapaamuotoinen, jolloin se voi muistuttaa enemmänkin ryhmässä tapahtuvaa teemahaastattelua. Tällöin haastatteliija ohjaa ryhmän keskustelua valittujen teemojen

mukaan. Haastattelija voi olla myös lähinnä havainnoitsijan roolissa ja tällöin ryhmän keskustelu on vähemmän ohjattua.

Ryhmähaastattelun etuna on se, että tietoa voidaan saada yhtä aikaa monelta vastaajalta. Tiedon saaminen voi olla myös helpompaa ryhmähaastattelun kuin muiden menetelmien avulla. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 63.) Kanasen (2008, 75) mukaan ryhmän jäsenillä voi olla joko tietoa lisäävä tai vähentävä vaikutus. Ryhmädynamiikalla ja ryhmän koostumuksella eli jäsenten persoonallisuuden piirteillä on myös merkitystä ryhmähaastattelussa. Hirsjärvi ja Hurme (2001, 63) esittävät, että ryhmähaastattelun haittana saattaa olla se, että kaikki ryhmän jäsenet eivät välttämättä tule paikalle haastatteluun. Ryhmäkeskustelun purkaminen ja analyysi voi olla myös haasteellista, sillä äänitallenteista voi olla vaikea päätellä kuka on äänessä milloinkin. Ennen istunnon alkua olisikin hyvä kokeilla, miltä tallennus kuulostaa.

Täsmäryhmähaastattelu on yksi ryhmähaastattelun paljon käytetty muoto. Siinä on ryhmä, joka koostuu yleensä kuuden tai kahdeksan ihmisen joukosta. Täsmäryhmän käyttö sopii erityisesti silloin, kun tarkoituksena on kehittää uusia ideoita tai selvittää asiakkaiden tarpeita ja asenteita. Ryhmän jäsenet kutsutaan keskusteluun ja ryhmälle on määritelty tavoite, jonka myös ryhmäläiset tietävät. Ryhmän jäsenet voivat olla alan ammattilaisia tai henkilöitä, joiden asenteet ja mielipiteet vaikuttavat tutkittavaan asiaan. Ryhmän puheenjohtaja pyrkii helpottamaan ajatusten vaihtoa ryhmässä ja saamaan aikaan vapaata keskustelua. Nauhuria ja videointia voi käyttää apuna. Istunnot kestävät yleensä 45–60 minuuttia ja ne pyritään saamaan mahdollisimman rentouttaviksi. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 62.)

Ryhmähaastattelussa voi käyttää haastattelumuotona teemahaastattelua, joka on lomake- ja avoimen haastattelun välimuoto. Teemahaastattelussa haastattelun aihepiirit eli teemat ovat tiedossa, mutta kysymyksille ei ole määritelty tarkkaa järjestystä tai muotoa. (Kananen 2008, 73.) Olemme käyttäneet tutkimuksemme toteutuksessa täsmäryhmähaastattelua ja haastattelumme runko perustui teemahaastatteluun (Liite 2). Ennen ensimmäistä ryhmähaastattelua lähetimme ryhmähaastattelun rungon päiväkodin johtajalle, joka välitti sen kasvattajille. Näin he pystyivät valmistautumaan haastatteluun ja käymään tiimeissään aihetta läpi jo

ennakkoon. Tällöin he myös pystyivät tuomaan haastattelussa esille myös niiden kasvattajien näkemykset, jotka eivät pystyneet osallistumaan ryhmähaastatteluun.

Ensimmäinen ryhmähaastattelu pidettiin tammikuussa 2016 ja siihen osallistui viisi kasvattajaa. Yksi kasvattaja ei päässyt osallistumaan, sillä lapsiryhmässä oli puutetta työntekijöistä. Ensimmäisen ryhmähaastattelun jälkeen sovimme kasvattajien kanssa tarkemmin tulevasta aikataulusta ja sovimme toisen ryhmähaastattelun ajan. Ennen toista ryhmähaastattelua teimme musiikkihetki-oppaan ensimmäisen version ja lähetimme sen kasvattajille hyvissä ajoin ennen seuraavaa haastattelua. Samassa postissa lähetimme myös palautekyselylomakkeen (Liite 3) kasvattajille täytettäväksi. Toinen ryhmähaastattelu pidettiin helmikuussa 2016 ja siihen osallistui neljä kasvattajaa. Jälleen sairastapaukset verottivat osallistujamäärää. Toisessa ryhmähaastattelussa kävimme läpi oppaan sisältöä, josta kasvattajat saivat antaa palautetta ja kehittämissuhteita. Molemmat ryhmähaastattelut nauhoitettiin puhelimella kasvattajien suostumuksesta.

Kysely. Kysely on yksi tapa kerätä aineistoa ja sen etuna on laajan tutkimusaineiston saaminen. Sen heikkoutena saattaa kuitenkin olla aineiston pinnallisuus. Tutkija ei voi tietää, vastaavatko vastaajat kyselyyn rehellisesti ja huolellisesti. Kysely saattaa aiheuttaa myös väärinymmärryksiä, joita voi olla vaikea kontrolloida. Hyvän kyselylomakkeen laatiminen on myös aikaa vievää. (Hirsjärvi ym. 2013, 195.)

Päätimme ottaa tutkimukseemme ryhmähaastattelun lisäksi kyselylomakkeen, jonka avulla voisimme saada laajemmin tietoa kasvattajien kokemuksista tekevästämme oppaasta. Kirjallisen kyselylomakkeen idea tuli esiin myös päiväkodin kasvattajilta ensimmäisellä keskustelukerralla, ja asiaa pohdittuamme päätimme toteuttaa idean. Ideana oli, että kirjalliseen kyselyyn voisi jokainen kasvattaja vastata, vaikka ei osallistuisi ryhmähaastatteluun. Halusimme kyselyn avulla saada palautetta oppaasta jokaiselta kasvattajalta. Laadimme kyselyyn avoimia kysymyksiä, jotka liittyivät kasvattajien kokemuksiin ja näkemyksiin laatimastamme oppaasta. Avoin kysymys tarkoittaa kysymystä, jonka vastaamiseen jätetään vapaata tilaa (Hirsjärvi ym. 2013, 198).

3 MUSIIKKI

Musiikilla on monitasoisia vaikutuksia ihmiseen. Kaikkiin musiikkikokemuksiin liittyy fysiologisia vaikutuksia, jolloin musiikilla voidaan vaikuttaa myös fysiologisiin prosesseihin. Samalla tavoin musiikki vaikuttaa vahvasti myös ihmisen tunne-elämään, ajatteluun, oppimiseen ja moniin muihin ihmisen elämän keskeisiin osalualueisiin. (Lehtiranta 2004, 83.) Myös Guhan (2014) mukaan musiikilla on merkittävä vaikutus ihmisen mielenterveydelle koko elämän ajan. Musiikilla on todettu olevan tärkeä rooli esimerkiksi dementiaa sairastavien hoidossa. Musiikki vaikuttaa ihmiseen siis koko tämän elämänkaaren ajan. Se luo myös syvempiä merkityksiä ihmisen elämänlaadun parantamisen saralla ja esimerkiksi tunteiden säätelyssä (Louhivuori 2011, 15).

Myös Vartiovaara (2006) puhuu musiikin voiman olevan todellista. Musiikki aktivoi aivoja, vilkastuttaa niiden verenkiertoa ja aineenvaihduntaa ja lisäksi se vireyttää persoonallisuutta. Monen tutkijan mukaan musiikki on ihmiselle jopa elintärkeää. Ahosen (1997, 59) mukaan musiikki on yhdenlaista leikkiä, jossa toisin kuin elämässä, voidaan tehdä mahdottomistakin asioista mahdollisia. Myös Bloomfield ja Childs (2000, 66) kertovat musiikin esimerkiksi voimistavan tiettyä kokemusta tai vahvistavan jonkin muun aktiviteetin tarkoitusta. Tässä luvussa perehdytään tarkemmin musiikin rakenteeseen, musikaalisuuteen ja musiikkiin osana kulttuuria.

3.1 Musiikin rakenne ja vastakohtaparit

Musiikki pohjautuu kuuloelämykseen, jonka kokemiseen tarvitaan ääni. Ääni voi olla ominaisuudeltaan niin musiikillista ääntä kuin hälyääntä. Musiikki koostuu kokonaisuudesta, johon kuuluu itsenäisestikin toimivat perusainekset ja niitä voidaan soveltaa usealla eri tavalla. Näitä musiikin osatekijöitä ovat rytmi, tempo, melodia, harmonia, sointiväri, dynamiikka sekä kesto, jotka yhdessä määrittävät musiikin muodon eli kokonaisrakenteen. Rytmi on musiikin syke ja selkäranka. Tempo puolestaan kertoo musiikin etenemisnopeuden ja se voi muuttua musiikin luonteen mukaisesti nopeammaksi tai hitaammaksi. Melodia puolestaan syntyy musiikin sävelkorkeudesta ja sen vaihteluista. Harmonian muodostavat samanaikaiset ää-

net, jos äänien sointivärit ja sävelkorkeudet sopivat yhteen. Sointiväri taas on ominaisuus, mikä kullakin äänellä on sen ylittäessä tietyn voimakkuus kynnyksen. Dynamiikalla tarkoitetaan äänen voimakkuuden vaihtelua. Näiden lisäksi musiikilla on oma ke tonsa, jolloin se alkaa hiljaisuudesta ja päättyy hiljaisuuteen. (Hongisto-Åberg, Lindeberg-Piironen & Mäkinen 1993, 22–23.)

Hyvänä musiikkipedagogisena pilarina toimivat musiikin rakenteen vastakohtaparit sekä niiden huomioiminen, harjoittelu ja toteuttaminen eri yhteyksissä. Vastakohtaparit muodostuvat muun muassa seuraavista pareista: voimakkaasti – hiljaa, voimistuen – hiljentyen, ääni – hiljaisuus, nouseva – laskeva, liike – pysähdys, yhdessä – yksin, korkea – matala, iloinen – surullinen, monta ääntä – yksi ääni, iso – pieni, tasajakoinen (marssi) – kolmijakoinen (valssi), alhaalta – ylös, ylhäältä – alas. Tällaisten vastakohtaparien oppiminen ei ohjaa ainoastaan lasta musiikillisesti, vaan myös sosiaalisesti ja emotionaalisestikin. (Paasolainen 2011, 17.)

3.2 Musikaalisuus

Ihmisen musikaalisuus on monimuotoinen kokonaisuus. Se on osa ihmisen henkistä ja fyysistä olemusta ja se liittyy olennaisesti ihmisen tunne- ja kokemusmaailmaan. Musiikilla voidaan esimerkiksi vahvistaa ja rikastuttaa tunne-elämää. Myös ihmisen minäkuvaan liittyy vahvasti käsitys omasta musikaalisuudestaan. Oman musikaalisuutensa löytämisessä olennaista on hyväksyä se sellaisena kuin se it sessä esiintyy. Kaikki eivät ole mestareita kaikessa ja usein ihmisessä jokin musikaalisuuden osa-alue on muita alueita vahvemmin kehittynyt. Joku voi osata soittaa taitavasti rumpuja, vaikkei hänellä laulutaitoa olisikaan ja päinvastoin. (Hongisto-Åberg ym. 1993, 14, 16–17.)

Kauppinen ja Sintonen (2004, 7) kertovat musikaalisuuden olevan potentiaa, joka tarvitsee suotuisat olosuhteet voimistuakseen persoonan yhdeksi vahvuudeksi. Kun ihmisellä on mahdollisuus käyttää tätä potentiaa ja saada sen kautta sisältöä arkeensa, on ihmisen elämä musikaalista. Tällöin taidekasvatuksen merkitys korostuu, sillä musiikin ja muiden taiteiden kautta ihmiset voivat saada mielekkyyttä elämiinsä tiukkatahtisessa arjessaan.

Musikaalisuus ilmenee ihmisessä erilaisissa käytännön tilanteissa. Melodiatajussa ihminen havaitsee, jos sävelmä menee oikein tai väärin. Hän myös pystyy toistamaan sävelmän hyräillen tai vihellellen. Rytmitajussa ihminen esimerkiksi naputtelee rytmiä kynällä tai vaikkapa jalalla. Sointiväritajussa ihminen kykenee tunnistamaan ihmisiä heidän äänensä perusteella. Tällöin ihminen kykenee myös erottamaan eri soittimet niistä lähtevien äänten mukaan. Musiikillinen mielikuvitus ilmenee ihmisessä musiikin kokemisena väreinä tai erilaisina mielikuvina mielessä. Musiikillinen muisti näkyy puolestaan aiemmin kuullun laulun tunnistamisena tai tuttujen sävelten kuulemisena mielessä. (Hongisto-Åberg ym. 1993, 14.)

Musikaalisuuden ajatellaan usein olevan vain tiettyjen ihmisten ominaisuus. Ruohosen (2014) mukaan musiikkikasvatuksen lehtori Soili Perkiö kertoo, että musikaalisuus ei ole vain osaamista. Musikaalisuus on hänen mukaansa arkea, itsensä ilmaisemista, iloa ja yhdessäoloa. Arkinen laulaminen ja soittaminen antavat mahdollisuuden läsnäoloon ja yhdessä tekemiseen. Musiikki ei siis ole vain lahjakkaiden ihmisten ankaraa harjoittelua ja kalliita soittimia, vaan myös pieniä yksinkertaisia elämyksellisiä hetkiä musiikin parissa.

3.3 Musiikki osana kulttuuria

Musiikki ja sen eri elementit ovat kuuluneet aina ihmisen elämään ja kulttuuriin. Musiikille on määritelty sisältöjä ja merkityksiä vasta paljon myöhemmin. Afrikkalaiselle poppamiehelle tai Lapin shamaanille musiikki ilmeni eri tavalla, kuin mitä nykyään yleisesti ymmärretään. Rytmitykset ja rummutukset koettiin yhtenä luonnollisena toiminnan muotona, joko sellaisenaan tai välineenä jonkin saavuttamiseen. Nämä toimintatavat opittiin perinteenä sukupolvelta toiselle ja vaikka ihmiset eivät tuolloin ehkä ajatelleet rummutustensa olevan osa kulttuuriaan, se oli sitä juuri parhaimmillaan. (Hongisto-Åberg ym. 1993, 19.) Myös Guha (2014) kertoo, kuinka musiikkia on ennen pidetty itsestäänselvyytenä. Hänen mukaansa musiikin keskeinen roolin osana ihmisen henkistä toimintaa on ymmärretty vasta hiljattain.

Kulttuuri muovautuu sen mukaan, mitä ihmiset kulloinkin tekevät. Se on jatkuvassa liikkeessä ja vuorovaikutuksessa eri kansakuntien sisällä ja niiden välillä. Musiikki ei tunne kansallisia tai kansainvälisiä rajoja. Musiikin kieli on yleismaailmallista ja

sen vaikutus inhimillisessä elämässä nähdään joka puolella paikasta riippumatta. Musiikin vuorovaikutuksellisen olemuksen vuoksi mistään ei myöskään löydy täysin musiikitonta paikkaa; siellä missä on vuorovaikutusta, on myös musiikkia. Samalla kun musiikki on jokaiselle ihmiselle oma yksityinen viihtymisen tapa tao kulttuuriin sopeutumista, on sillä myös laajempia merkityksiä eri tasoilla. (Hongisto-Åberg ym. 1993, 19.) Myös Bloomfield ja Childs (2000, 67) puhuvat musiikin yleismaailmallisesta piirteestä. Heidän mukaan kaikissa yhteiskunnissa ja kulttuureissa käytetään laajasti musiikkia esimerkiksi juhlien, festivaalien ja rituaalien mukana.

Myös Vartiovaara (2012) kertoo, ettei ole tiedossa ainuttakaan kansaa tai ihmisryhmää, jolle musiikki ei olisi tavalla tai toisella tuttua. Musiikin tehosta kertovat kaikissa kulttuureissa esiintyvät vanhat kehtolaulut, joiden rakenne ja esitystapa ovat rauhoittavia ja unettavia. Vartiovaaran lisäksi Lehtiranta (2005, 15) kertoo musiikki olevan tärkeä osa kaikkia kulttuureita ja elämää. Musiikilla ei ole samantaisia rajoituksia kuin kielellisellä informaatiolla. Sen ymmärryksen ja suvaitsevaisuuden lisääntyminen auttaa eri kansallisuuksia ja ihmisryhmiä ymmärtämään toisiaan paremmin ja siksi sitä on käytettykin esimerkiksi rauhantyössä. Ruokosen (2001, 122) mukaan musiikilliset elämykset ja musiikkikasvatuskokemukset auttavat kokemaan uudet kulttuurit rikkautena. Niiden myötä myös omaan kulttuuriin liittyvä musiikillinen traditio vahvistaa ihmisen identiteettiä.

4 MUSIIKIN VAIKUTUKSET LAPSEEN

Lapsen kasvussa, kehityksessä ja oppimisessa musiikilla on vahvistava voima. Se edistää lapsen kokonaisvaltaista kehitystä ja avartaa persoonallisuuden kaikkia osa-alueita. Musiikki voi helposti olla mukana kaikissa kodin ja päiväkodin arkisissa askareissa pienistä perushoidollisista tilanteista suuriin juhlahetkiin. Jokainen yksittäinen tilanne on kuitenkin aina myös kasvatuksellisesti merkittävä. (Ruokonen 2007, 73.) Myös Vartiovaara (2006) kertoo musiikin vaikuttavuudesta ja tutkimuksista, joiden mukaan musiikki on tärkeää jo vauvojen ja pikkulasten kehitykselle. Se on ollut kauan olennainen osa koulujen opetussuunnitelmia, ei pelkästään musiikin mukavuuden vuoksi vaan myös sen positiivisten vaikutusten takia. Koska musiikki vaikuttaa ihmisten käyttäytymiseen, keskittymiskykyyn, luovuuteen ja itse-tuntoon, voidaan useitakin musiikin avulla opittuja taitoja ja valmiuksia hyödyntää laajemminkin elämän eri alueilla.

Marjasen (2011, 387) mukaan musiikkikasvatus on tavoitteellista ja suunnitelmallista toimintaa, jossa lapsen kokonaisvaltainen kehitys tulee huomioida. Lapsen kehitysvaiheiden tuntemus muodostaa musiikkitoiminnan suunnittelun perustan, jolloin on kuitenkin muistettava, että lapsen ikä ja kehitystaso eivät välttämättä vastaa toisiaan, sillä jokainen lapsi kehittyy oman aikataulunsa ja edellytystensä mukaisesti (Hongisto-Åberg ym. 1993, 38). Tässä luvussa syvennytään tarkemmin lapsen kehitysalueisiin ja tarkastellaan millä tavoin musiikki on osallisena niissä.

4.1 Puhe ja kieli

Ensimmäisen ikävuoden aikana lapselle seurustelu puhuen, lorutellen ja laulaen saa aikaan lapsessa turvallisuuden tunnetta. Jo äidin raskauden aikana 5–12 viikon ikäinen sikiö on tietoinen äänen värähtelyistä ja kykenee muistamaan usein toistettuja lauluja ja kuulemaansa musiikkia. Syntynyt lapsi tunnistaa äänenväriin perusteella, kuka hänelle puhuu tai laulaa. Hänessä herää myös halu itse jokellel- len ilmaista itseään, jolloin syntyy sensitiivisiä vuorovaikutustilanteita. Lapsen odotetaan vastaavan ja häntä rohkaistaan siihen vastaamalla hänelle samalla tavalla kuin hän itse äänтелеe. Tällöin syntyy vuoropuhelua, joka on jo aitoa kommunikoin-

tia. Näin myös lapsen puhe-elimet kehittyvät. Lapselle puhuminen ja laulaminen sekä hänen ääntelyihinsä vastaaminen, on lapselle hyvin palkitsevaa. Ensimmäisen ikävuoden lopulla lapsen sanavarasto kasvaa ja hän käyttää sitä aktiivisesti, vaikkei vielä puhukaan. Lapsi nauttii tutun laulun kertaamisesta ja hän ymmärtää, mistä siinä puhutaan. Äänenkorkeusleikeillä, joissa aikuinen muuttelee äänenkorkeuttaan korkeasta matalaan, herätetään lapsen mielenkiinto, jolloin lapsi innostuu itse kokeilemaan omaa ääntään. (Hongisto-Åberg ym. 56–61.)

Ruokosen (2001, 125) mukaan pieni lapsi on kuitenkin myös hyvin herkkä äänen voimakkuudelle ja sointivärille, jolloin lapsi saattaa säikähtää voimakkaita ääniä. Kun puhutaan pienille vauvoille, on puhe niin kutsuttua hoivapuhetta, jossa äänenkorkeus vaihtelee huomattavan paljon. Tällainen äänellä leikkitelevä puhe kiinnostaa vauvaa, jolloin puheen oppiminen ja viestin ymmärtäminen mahdollistuu tasaiseen puheeseen nähden paljon paremmin. (Huotilainen 2011, 126.)

Toisen ikävuoden aikana lapsi oppii tuntemaan ja tunnistamaan tiettyjä käsitteitä ja hänen sanavarastonsa laajenee. Lapsi löytää kyvyn tuottaa itse ääntä niin laulamalla kuin esimerkiksi lyömällä rumpua. Lapsi loruttelee ja leikkii tuottamalla itse erilaisia ääniä esimerkiksi eläinten ääniä matkimalla. (Hongisto-Åberg ym. 1993, 61, 65.) Tuolloin lapsen musiikillinen ilmaisu monipuolistuu ja lapsi alkaa ilmaista musiikkia paljon myös liikkeen kautta. Lapsi alkaa myös imitoida aikuisen laulua melodisesti ja rytmisesti sekä aloittamaan spontaaneja yksinkertaisia lauluja. (Ruokonen 2001, 125.)

Kolme- ja neljävuotiaana lapsi laulaa ja loruttelee oppimiaan lauluja ja loruja aktiivisesti. Lapsen mielikuvitus kehittyy ja musiikin käyttömahdollisuudet laajenevat kielelliseen ilmaisuun. Loruttelu edistää elävän puheintonaation ja selkeän artikulaation muodostumista. Lapsen oppiessa käyttämään kuuloon perustuvaa erotteilykyä hän kykenee laulamaan sävelmän oikein ja oikeassa rytmissä. Se vaikuttaa merkittävästi myös kielelliseen kehitykseen sekä myöhemmin lukutaidon oppimiseen. (Hongisto-Åberg ym. 1993, 61–76.) Myös Ruokosen (2011a, 129) mukaan keskeistä lapsen kielen oppimisessa on äänillä leikkiminen ja niihin liittyvien musiikillisten peruskäsitteiden oppiminen leikin ja tutkimisen kautta.

Laulamisesta ja äänenkäytöstä muodostuu lapselle ominainen tapa ilmaista itseään. Neljään ja viiteen ikävuoteen mennessä lapsen sanavarasto ja muisti on kehittynyt huomasti. Monipuolisten lauluvalikoimien kautta lapsi tutustuu uusiin käsitteisiin sekä laajentaa tietojaan muusta maailmasta ja eri kulttuureista. Lapsi myös improvisoi ja keksii omia pikku lauluja. Kuudennen ja seitsemännen vuoden paikkeilla lapsi tuntee dynaamisia käsitteitä ja osaa soveltaa niitä. Lapsi myös hallitsee luontevan ja monipuolisen äänen käytön ja osaa kontrolloida sitä. (Hongisto-Åberg ym. 1993, 76–81.)

Musiikilla lapsen kasvuympäristössä on vahvoja merkityksiä lapsen aivojen ja kielen kehitykseen. Varhaisella musiikkikasvatuksella on yhteyksiä lapsen kielen oppimiselle ja kehitykselle. Musiikki ja kieli ovat ihmiselle ominaisia tapoja itsensä ilmaisuun ja vuorovaikutukseen ympäristön kanssa. Myös lapsi alkaa rakentaa maailmaansa kielen ja musiikin avulla ja osallistuu häntä ympäröivään kulttuuriin. Niinpä on tärkeää, että aikuinen käyttää musiikkia ja kieltä apunaan varhaisen vuorovaikutussuhteen luomiseen. Tämä tulisi huomioida myös päiväkotien varhaiskasvatuksessa. Musiikin avulla voidaan edistää lapsen kielen kehittymistä. Musiikki ja kieli ovat vuorovaikutuksellista toimintaa ja vaativat kykyä vastaanottaa ja käsitellä viestiä ennen kuin itse tuottaa sitä. (Ruokonen 2011b, 62, 67.) Huotilaisen (2011, 127) mukaan musiikin ja erityisesti laulun kautta vahvistetaan vanhempien ja lasten välistä vuorovaikutusta parin ensimmäisen ikävuoden aikana. Tällöin lapsi ei vielä ymmärrä sanoja, mutta laulun kautta vanhempien tunteet välittyvät lapelle.

Musiikki on oiva väline myös kielen kehityksessä viivästyneiden lasten tukemisessa. Musiikkiin, laulamiseen, loruihin ja riimeihin liittyvät hetket ovat kielen kehityksen kannalta hyviä toimintatapoja ja lapselle mieluisia. Lorujen ja riimien käytön kautta lapsen puhemotoriikka kehittyy, mikä puolestaan edistää lapsen artikulaatiota ja selkiyttää puheilmaisua. Laulujen ja lorujen rytmisyys saattaa myös helpottaa kielen käyttöä. Riimien käyttäminen luo pohjaa kielellisen tietoisuuden taidoille ja tällöin lapsi oppii tietoisesti kiinnittämään huomiota niihin kielen piirteisiin, joiden ymmärtäminen on tärkeää lukemaan opeteltaessa. (Adenius-Jokivuori 2004, 203.) Myös Korpilahti (2009, 53) kirjoittaa, että lorut ja riimit ovat keino harjoitella puhe-

motorisia taitoja. Oleellisinta on saada lasta motivoitua, sillä parhaiten oppii innostunut lapsi.

Adenius-Jokivuori (2004, 208–209) kirjoittaa, että monissa kunnissa varhaiskasvatuksen palveluissa on kasvava joukko vieraskielisiä lapsia, jotka ovat tulleet Suomeen esimerkiksi pakolaisina, paluumuuttajina tai muista syistä kuten vanhempien työn vuoksi. Lapsen kielen kehityksen tukeminen on tärkeää silloin, kun lapsi on muuttanut Suomeen pysyvästi asumaan. On tärkeää varmistaa sekä lapsen oman äidinkielen kehityksen jatkuminen, että suomen kielen oppiminen. Musiikin ja laulun käyttö ovat hyviä kielen kehitystä tukevia käytäntöjä. Myös Halme (2011, 94–95) esittää, että monet eri menetelmät, kuten lorut tai laulut, sopivat hyvin suomen toisena kielenä (S2) -opetukseen. Monikanavaiset menetelmät, kuten toiminnallisuus, kuvien käyttö ja havainnollistaminen, ovat kaikkien lasten etu. Toiminnallisten menetelmien etu on siinä, että yhteistä kieltä ei tarvita, vaan toimintaan voi osallistua muutenkin ja lapsi saa onnistumisen kokemuksia.

Koska kielellä ja musiikilla on paljon yhteisiä piirteitä, käytetään musiikkiterapiaa myös kielen kehityksen tukemiseen. Musiikkiterapiassa autetaan kielihäiriöistä lasta ymmärtämään, hahmottamaan ja omaksumaan musiikin avulla kielen sisällöllisiä ja rakenteellisia ominaisuuksia. Musiikin ei-kielellinen luonne tukee esikielellisen kehityksen kannalta merkittäviä tekijöitä. Yhteyden luominen ja musiikillinen vuorovaikutus, jossa lapselle annetaan tasavertainen mahdollisuus dialogiin terapeutin kanssa, ovat keskeisimpiä elementtejä kielihäiriöisten lasten musiikkiterapiassa. Musiikilliset arvot tai osaaminen eivät ole tärkeitä, vaan pääpaino on turvallisessa ja luovassa vuorovaikutuksessa, jossa tuotetaan itse rytmiä, ääniä tai soittoa. Musiikillista vuorovaikutusta on pienikin musisointi ja reagointi musiikkiin. Näin lapsi saa kokemuksen siitä, että voi vapaasti ilmaista itseään ja tunteitaan sekä tulla samalla ymmärretyksi ilman sanoja. Vuorovaikutuksen lisäksi esimerkiksi auditiivinen hahmottaminen, ajan ja oman toimintarytmin hahmottaminen sekä motoriset perustaidot korostuvat musiikkiterapiassa. (Qvarnström ym. 2003, 163–164.)

4.2 Motoriikka

Lapsen kokemusmaailmassa keholla on oleellinen merkitys. Lapsi kokee ympärillään olevaa maailmaa kehon avulla, jolloin liikkuvalla keholla on keskeinen vaikutus. Ympäriällä havaituilla muutoksilla aiheutuu muutoksia myös lapsen sanattomassa vuorovaikutuksessa ja tavassa käyttäytyä. (Fredrikson 2011, 134.)

Ensimmäisenä ikävuotena lapsi oppii erottamaan eri ääniä ja suuntautumaan niitä kohti. Erilaisiin lauluihin ja loruihin liittyvien keinutusten, hypytysten ja sormileikkien kautta lapsi kokee musiikin mukana liikkumista. Myös helistimet ja marakassit tuovat lapselle taitoa tarttua esineeseen, sen kiinnipitämiseen ja heiluttamiseen. Lapsen liikuntayrityksiä musiikin tahtiin rohkaistaan iloitsemalla lapsen onnistuessa. Toisena ikävuotena lapsi oppii liikkumaan musiikin tahtiin taputtamalla ja liikkumalla esimerkiksi eri eläinten tavoin. Yksinkertaiset käsien liikkeet koordinoituvat ja lapsi oppii hienomotorisia taitoja esimerkiksi rummulla soittamisen myötä. Erilaiset piirileikit kehittävät liikkumista musiikin tahtiin. (Hongisto-Åberg ym. 1993, 57–70, 75.)

Kolmantena ikävuotena lapsi oppii rytmikkäitä liikesarjoja, joita toistetaan ja joissa laulun sanat kuvaavat liikettä. Neljäntenä ja viidentenä ikävuotena lapsen motoriikka kehittyy hänen oppiessaan tuntemaan ja hallitsemaan kehoaan reagooidessaan musiikin dynaamisiin muutoksiin ja temmon vaihteluihin musiikissa. Eri kuuloelämykset herättävät tietyn mielikuvan liikkeestä, jonka lapsi toteuttaa omien valmiuksiensa perusteella. Leikeissä voidaan liikkua spontaanisti musiikin mukana ja pysähtyä musiikin loppuessa. Lapsi oppii ilmaisemaan mielikuviaan ja tunteuksiaan kehoaan käyttäen. Tällöin lapsen karkeamotoriikka ja liikekoordinaatio kehittyvät. (Hongisto-Åberg ym. 1993, 57–70, 75.)

Viidentenä ja kuudentena ikävuotena lapsi oppii tekemään musiikin tahdissa yhtäaikaista liikkeitä esimerkiksi kävelemään ja taputtamaan samaan aikaan. Rytmisoittimia soittaessa lapsen hienomotoriset taidot kehittyvät. Tasajalkaa hyppiminen, yhdellä jalalla pomppiminen ja taaksepäin käveleminen voivat olla musiikkileikkien karkeamotoriikkaa tukevia liikkeitä. Seitsemäntenä vuonna lapsi saattaa vähitellen tutustua rummun lisäksi muihin hienomotoriikkaa vaativiin soitimiin kuten nokkahuiluun. (Hongisto-Åberg ym. 1993, 75, 78–85.)

4.3 Lapsen minuuks ja tunne-elämä

Lapsen perusturvallisuuden perusta ja lähtökohta kasvulle ja kehitykselle on lapsen perustarpeiden välitön tyydytys, lapsen tunneilmaisuihin vastaaminen sekä hänen rakastaminen ja hyväksyminen omana itsenään. Tätä tunnetta voidaan vahvistaa musiikin keinoin, sillä musiikilla on eheyttävä vaikutus lapsen tunne-elämään. Lämpimässä kontaktissa sekä iloisessa ja viihdyttävässä ilmapiirissä lapsi kokee turvallisuuden tunnetta ja hänessä herää halu ilmaista itseään. Musiikillisten tietojen ja taitojen kehittämisen lisäksi varhaisiän musiikkikasvatuksella on siis myös lapsen persoonallisuuden muodostumiseen vaikuttava voima. (Hongisto-Åberg ym. 1993, 9, 41, 56.) Ahonen (2004, 158) toteaa, että musiikillinen minäkäsitys muotoutuu erilaisissa musiikkitilanteissa subjektiivisen tulkinnan ja havainnoinnin seurauksena. Musiikillinen minäkäsitys sisältää yksilön omat tietoiset tulkinnat itsestään ja mahdollisuuksistaan musiikin oppijana.

Musiikin kautta koettu luovuus mahdollistaa kanssaihminen paremman ymmärryksen sekä vahvistaa tunnetta omasta toimijuudesta (Sinkkonen 2011, 289). Musiikilla ja äänillä leikkiminen sekä hellittely ovat kanssakäymistä, joiden myötä vahvistetaan vauvan osallisuutta ja tietoisuutta omana aktiivisena äänten aiheuttajana. Musiikillisten tapahtumien muistikokemukset jäsentävät lapsen minuutta ja esimerkiksi erilaiset lauluihin ja loruihin liittyvät leikit, joissa kurkistetaan käsien takaa tai piilosta, kehittävät lapsen tunnetta omasta minästä suhteessa toiseen ihmiseen. Rytmittaiset ja rutiininomaiset perushoitotilanteet, joissa lauletaan tuttua laulua, kehittävät lapsen vuorovaikutustaitoa ja tuovat mielihyvää. Lisäksi ne auttavat lasta hahmottamaan tunnetta ajasta ja paikasta. (Ruokonen 2007, 75–76.)

Uron (2010) mukaan myös musiikkikasvatusta tutkinut Kaarina Marjanen kertoo musiikin tukevan lapsen kehitystä moniulotteisesti. Sen avulla lapsi oppii kuuntelemista, ilmaisemista ja empaattisuutta. Musiikki auttaa lasta myös ymmärtämään niin omia, kuin toisten tunteita. Ruokosen (2007, 82) mukaan tuttu laulu voi toimia myös esimerkiksi lapsen ja vanhemman erotilanteessa transitionaalisenä objektina, jolloin se tuo turvaa äidin poissa ollessa

Ruokonen (2011a, 133) kertoo, että Børkvold on vuonna 1991 todennut kaikkien ihmisten olevan musikaalisia, jolloin jokaisella yksilöllä on luonnostaan tarve musiikilliselle ilmaisulle. Tämä tarve on tärkeä lähtökohta myös varhaisiän musiikkikasvatukselle, sillä siinä lapsi antaa omille ajatuksille ja tunteilleen väylän musiikillista ilmaisua harjoittaessaan. Ilmaisua ja musiikillinen tulkitseminen ovat osa lapsen esteettisten valintojen tekemistä. Musiikin avulla lapsi voi oppia käsittelemään pelkoja ja tekemään sellaisiakin asioita, joita ei muuten rohkenisi. Musiikin kautta lapsi kokee erilaisia tunteita ja niistä syntyvien mielikuvien ja mielikuvituksen kautta lapsi voi saavuttaa mielihyvää, joka ovat lapsen hyvinvoinnille hyvin merkityksellisiä. (134).

Lapset kohtaavat päivittäin turhautumistilanteita. Esimerkiksi päiväkodissa odottamistilanteet voivat aiheuttaa lapsessa turhautumisen tunnetta, jolloin musiikki voi olla hyvä keino saada lapsen huomio siirrettyä muualle sekä saada lapsi mukaan yhteistyöhön. Musiikin avulla voi viestiä sekä sanallisella että ei-sanallisella tasolla. Se voi toimia viestintäkeinona esimerkiksi maahanmuuttajalasten tai erityistä tukea tarvitsevan lapsen kanssa. (Ruokonen 2011b, 69.) Hongisto-Åberg ym. (1993, 65) kertovat myös, kuinka lapsi voi kokea voivansa hyväksyttävästi purkaa vihan tai turhautumisen tunteita musiikin kautta esimerkiksi hakkaamalla rumpua. Musiikki antaa lapselle rakenteita, joiden kautta lapsi voi käsitellä voimakkaitakin tunteitaan turvallisesti (Sinkkonen 2011, 289).

Oppimistilanteessa musiikin vaikutukset aivojen toimintaan perustuvat musiikin luomaan tahdistamiseen ja tunnelmaan. Tunnelmalla on erityinen merkitys esimerkiksi mielialaan ja se voi saada aikaan oppimistilanteessa virtaus- eli flow-tilan syntymisen. (Huotilainen 2009, 40.) Monipuolinen ihmisääniä kuuleminen kehittää aivotoimintaa ja suuntaa tarkkaavaisuutta ihmisääniin. Päivähoidon musiikkitoiminnassa leikinomaisuus ja osallistavuuden periaate tekevät oppimisen erityisen tehokkaaksi. Lapsista lähtevät aloitteet ja niiden kehittäminen onnistuvat parhaiten pienissä, noin 5–7 lapsen ryhmissä. Leikinomaisuudella ja kaikkien osallistumisella voidaan parhaimmillaan saavuttaa virtauskokemus, jonka myötä lapset innostuvat tutkimaan ja tekemään kokeiluja musiikin parissa uudestaan. Kilpailuttomuus, yksilön kunnioittaminen, leikin arvostaminen ja erilaisten tunteiden hyväksyminen ovat tärkeitä seikkoja oppimisympäristössä. Varhainen musiikkikasvatus

voi saada lapsen kiinnostumaan elinikäisesti musiikista, joten se voi olla merkittävää koko lapsen tulevaisuuden kannalta. Musiikki varhaiskasvatuksessa on tärkeää myös kuulojärjestelmän kehittymisen ja tavujen rytmisen käsittelyn kannalta. Mikäli nämä osiot jäävät epäselviksi ennen kouluikää, se saattaa näyttäytyä koulussa esimerkiksi lukivaikeutena. (Huotilainen 2009, 41–42.)

5 MUSIIKKIPEDAGOGIIKKA VARHAISKASVATUKSESSA

Musiikilla on tärkeä osuus päivähoiton kasvatuksellisissa sisällöissä. Musiikkikasvatuksen myötä tuetaan lapsen sosiaalista ja emotionaalista kehitystä sekä vahvistetaan lapsen luovuutta ja ilmaisutaitoja. (Järvinen, Laine ym. 2009, 131.) Tässä luvussa syvennymme tarkastelemaan musiikkikasvatusta päiväkodissa. Aluksi kerromme lähtökohdista musiikin avulla toteutetun pedagogiikan järjestämiseen, minkä jälkeen avaamme musiikkikasvatuksen tavoitteita sekä lapsen oppimisympäristön merkitystä. Selitämme myös kasvattajan roolista musiikillisen hetken luomisessa lapselle. Lisäksi kuvailemme millaisista käytännön asioista lapsen maailmaa rikastuttava musiikkihetki voi koostua.

5.1 Lähtökohtia varhaisiän musiikkikasvatukseen

Varhaiskasvatuslaissa (19.1.1973/36, 1 luku, 1§, 2a§) varhaiskasvatus määritellään lapsen tavoitteelliseksi ja suunnitelmalliseksi kasvatukseksi, hoidoksi ja opetuksiksi. Erityisesti pedagogisuutta korostetaan varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatusta voidaan järjestää päiväkodissa, yksityiskodissa tai muussa kodinomaisessa paikassa. Varhaiskasvatuslain mukaan varhaiskasvatuksen yksi tavoite on toteuttaa monipuolisesti pedagogista toimintaa lapsen liikkumiseen, leikkiin, kulttuuriperintöön ja taiteisiin perustuen ja näin mahdollistaa positiivisia oppimiskokemuksia.

Esteettinen orientaatio on yksi varhaiskasvatuksen keskeisistä sisällöistä. Kyseisen orientaation tarkoituksena on saada lapselle vähitellen sellaisia välineitä ja valmiuksia, joiden avulla hän pystyy ymmärtämään ja perehtymään ympäristön erilaisiin ilmiöihin. Esteettinen orientaatio avautuu kuuntelemisen, tuntemisen, havaitsemisen ja luomisen sekä kuvittelun että intuition avulla. Lapsille muodostuu orientaation kohteista muun muassa kauneuden, melodian ja rytmin sekä näiden vastakohtien kautta omia tuntemuksia, kokemuksia sekä aistimuksia. Näiden myötä lapsen arvostukset ja näkemykset alkavat myös hahmottua. Samastuminen on tämän orientaation yksi tärkeä prosessi ihmisyyteen kasvun kannalta. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 26, 28.)

Varhaiskasvatus Suomessa pohjautuu Lapsen oikeuksien julistukseen. Sen 31. artiklassa kerrotaan, että lapsella on oikeus lepoon, vapaa-aikaan, hänen ikänsä mukaiseen leikkimiseen ja virkistystoimintaan sekä vapaa-ajan osallistumisen kulttuurielämään ja taiteisiin. Varhaiskasvatussuunnitelmassa tämä kohta huomioidaan esteettisessä orientaatioissa. Päiväkoti on lapselle myös kulttuurinen kokemus hoidon ja kasvatuksen lisäksi. (Ruokonen 2011a, 122.) Varhaiskasvatussuunnitelmassa kerrotaan, että taiteellinen kokeminen on lapselle ominainen tapa toimia. Niiden intensiivisyys ja lumous virittävät lapsen toimimaan ja tempaavat mukaansa. Taiteellisesti kokevan lapsen maailmassa korostuu moniaistisuus esimerkiksi draaman, äänien ja värien kautta, joiden myötä lapsi kokee myös oppimisen iloa. Musiikki näkyy suunnitelmassa myös esteettisen orientaation määritelmässä, jossa kerrotaan, että musiikki voi tuoda lapselle miellyttäviä kokemuksia musiikin kuulemisen, tuntemisen ja sen luomisen myötä (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005 23, 28.)

Musiikkikasvatuksella tarkoitetaan musiikin avulla tapahtuvaa tavoitteellista, tiedollista ja taidollista kasvattamista. Lisäksi sen myötä pyritään kehittämään lapsen musiikillisia kykyjä. Usein musiikkikasvattaja liittyy työhönsä myös aineksia esimerkiksi liikuntakasvatuksesta sekä tiedollisilta alueilta. Musiikin parissa toimivilla kasvattajilla on erinomainen asema huomata lapsen kokonaisvaltaisen kehityksen alueet kuten keskittymiskyvyn, ruumiin hallinnan, itseilmaisun ja kyvyn vuorovaikutukseen muiden kanssa sekä niissä esiintyvät mahdolliset haasteet. (Tervo 1993, 206.)

Varhaiskasvatuksessa musiikkia voidaan hyödyntää kolmella eri tavalla. Näitä ovat kasvaminen musiikillisessa ilmaisussa ja sen tietämyksessä sekä kasvaminen musiikin avulla. Lapsi kokee musiikkia havaitsemisen, tuntemisen, kuuntelemisen ja luomisen lisäksi mielikuvituksen ja intuition myötä. Lapsi toimii kokonaisvaltaisesti leikkien ja liikkuen sekä muiden esteettisen orientaation ilmaisutavoilla. Yhteisesti niillä on olennainen vaikutus lapsen musiikillisen ilmaisun sekä kokemusmaailman vaurastumiselle. Holistisista musiikillisista elämyksistä syntyy lapselle esimerkiksi kauneuden, harmonian ja melodian sekä niiden vastakohtien kautta henkilökohtaisia aistimuksia ja tuntemuksia, joiden myötävaikutuksesta lapsi alkaa hahmottaa omia arvostuksia ja näkemyksiä. Samaistuminen ja empatia ovat olen-

naisia esteettisen orientaation oppimisprosesseja ihmisenä ja ihmisyyteen kasvun osalta. (Ruokonen 2011a, 123.)

Pokelan mukaan musiikki kuuluu kaikille ja jokaisella on oikeus soittaa, laulaa sekä nauttia musiikista. Musiikkikasvatus antaa lapsille sellaisia keinoja ja taidepääomaa, joiden avulla he voivat välttyä jopa syrjäytymiseltä. Musiikki auttaa myös sekä myönteisten että negatiivisten tunteiden käsittelyssä. Pokela kirjoittaa, että myönteinen suhde musiikkiin edistää terveen itsetunnon kehittymistä. Musiikki on myös hyvä oppimisen väline, ja sen kautta voi oppia melkein mitä vain kuten vieraita kieliä. Varhaisiän musiikkikasvatus tukee lapsen kaikki kehitysalueita ja antaa lapsille elämyksiä ja taitoja, jotka voi muistaa vielä aikuisenakin. Päiväkodin merkitys on suuri lapsen musiikkikasvatuksen kannalta. (Komi 2008, 5-6.)

Tavoitteet. Varhaisiän musiikkikasvatuksen tavoitteena on antaa lapselle musiikillisia elämyksiä, taitoja ja valmiuksia. Lisäksi tavoitteena on tarjota virikkeitä musiikin harrastuksen syntymiselle. Varhaisiän musiikkikasvatus tukee lapsen luovuutta ja itseilmaisua ja niiden kehittymistä. Tavoitteena on myös lapsen emotionaalisen, sosiaalisen, kognitiivisen kuin motorisenkin kehityksen tukeminen. (Varhaisiän musiikkikasvatus 2007.) Musiikki voi avata portteja riemuun, iloon sekä vapautumisen kokemuksiin, mutta myös kipua ja ahdistusta aiheuttaviin asioihin (Tervo 1993, 206).

Musiikillinen toimiminen, osallistuminen ja oppiminen voivat toimia myös syrjäytymisen ennaltaehkäisemisessä. Itseilmaisuus, luovuus ja yhteisöllisyys lisäävät hyvinvointia. Ne saattavat olla myös olla juuri niitä elämää kannattelevia tekijöitä, joista elämän mielekkyys ja sisältö kumpuavat. (Huhtinen-Hildén 2013, 145.)

Ruokonen (2011a, 135) kertoo, että musiikkikasvatuksessa pyrkimyksenä tulisi olla jokaisen lapsen esteettisen herkkyyden kehittäminen musiikkiin sekä muihin taiteenalueille. Suunnittelu ja arviointi auttavat kasvattajaa hahmottamaan päämäärien saavuttamista, jolloin dokumentoinnin ja reflektoinnin merkitys ovat tärkeässä roolissa. Tämän vuoksi jokaisen musiikkikasvatustilanteen jälkeen on hyvä reflektoida, miten lapset omaksuivat opetuksen, vertailemalla sitä edellisiin kertoihin ja tarkastelemalla, mitä lapset itse toivat lisää musiikkihetkelle. Myös esimer-

kiksi lasten omiin kasvunkansioihin on mielekästä dokumentoida jokaisen lapsen omaa musiikillista taivalta.

Keravalla sijaitsevassa Kaarnan päiväkodissa musiikkikasvatus on pääosassa päiväkodin arjessa. Päiväkodin nettisivuilla kerrotaan lukukauden teemasta, joka on musiikki tunteiden kielenä. Tavoitteeksi on asetettu lapsen rohkaiseminen ilmaisemaan itseään taiteellisesti ja osallistumaan erilaisiin musiikkihetkiin aktiivisena jäsenenä. Myös keskittymiskyvyn lisääminen, lapsen sosiaalisen kehityksen tukeminen sekä erilaisiin musiikkisuuntauksiin ja soittimiin tutustuminen ovat päiväkodin tavoitteena. Lisäksi musiikkikasvatuksella pyritään lapsen karkea- ja hienomotoriikan kehittymisen tukemiseen, erilaisten tunnetilojen tunnistamiseen musiikin avulla ja nautinnollisiin musiikkihetkiin ja hauskanpidon kokemuksiin yhdessä muiden kanssa. (Musiikkikasvatus Kaarnan päiväkodissa, 2014.)

5.2 Oppimisympäristö ja kasvattajan rooli

Lapselle luontainen oppimisympäristö syntyy leikin kautta. Lapsi tutustuu ympäristöönsä ja vallitsevaan kulttuuriin kaikkien aistiensa avulla. Vähitellen lapsi omaksuu myös musiikillisen kulttuurin havaiten ja sisäistäen sen elementtejä. (Fredrikson 2011, 132.) Työskennellessä lasten kanssa on tärkeää varmistaa turvallinen maaperä ja muokata se oppimiselle suotuisaksi. Perustan ollessa kunnossa, voivat lapset kokea turvallisessa ympäristössä oppimisen iloa ja saada vahvistusta omalle kasvamiselleen niin yksilönä, kuin ryhmän jäsenenä. Turvalliset rajat musiikkihetkessä koostuvat arkipäiväisistä asioista, kuten toisen tervehtimisestä, oman vuoron odottamisesta ja toisen kunnioittamisesta. Näiden rajojen sisällä on ilo soittaa, laulaa, hassutella ja hupsutella. (Paasolainen 2011, 9.)

Myös humanistisen oppimiskäsityksen mukaan lapsen kasvattamisessa ja oppimisessa tärkeäksi nousee hyväksyvän ja viihtyisän ympäristön merkitys. Lapsikeskeisyys korostuu vahvasti ja sen mukaan lapsille tulisi tarjota opetuksellisia kokemuksia silloin, kun he näyttävät olevan kiinnostuneita ja vastaanottavaisia. (Hujala ym. 2007, 41.) Kasvatusprosessin tavoitteiden, sisältöjen sekä menetelmien tulee lähteä lapsesta. Keskiössä tulee olla lapsi omassa sosiokulttuurisessa kontekstissaan. Aikuinen luo suotuisan oppimisympäristön ja tarjoaa mahdollisuuksia kokea

uusista asioita. Konstruktiivisuus ja oppimaan oppiminen korostuu varhaiskasvatuksen pedagogiikassa. (Hujala ym. 2007, 50.) Myös Kauppinen & Sintonen (2004, 10) puhuvat kiinnostuksen, intohimon, omaehtoisuuden ja perheen tuen olevan tärkeitä tekijöitä musiikillisuuden kehittymisessä. Ihminen on kuitenkin aina myös oma yksilönsä, jonka elämä ja elämäntapa rakentuu erilaisista asioista ja ratkaisuista.

Sosiokulttuurisessa teoriassa korostetaan oppimisen sosiaalista ja kulttuurisidonnaista luonnetta. Tässä Lev Vygotskyn määrittelemässä teoriassa oppimisensa myötä yksilöstä kasvaa osa kulttuuria. Kulttuuriperintö on mukana oppimisessa ja sen menetelmissä. Keskeistä on dynaaminen vuorovaikutus ympäristön, sen välineiden, yhteisön ja yksilön välillä. Tuki on tärkeä oppimisen väline. Sillä tarkoitetaan apua ja tukea, jota osaavampi antaa oppijalleen. Lapsen oppimista voidaan tukea monin eri tavoin. Lapsen kiinnostuksen herättäminen, tehtävän selkiinnyttäminen ja monien mahdollisuuksien vähentäminen ovat erilaisia lapsen oppimista tukevia keinoja. Myös tehtävän kohdentaminen ja suuntaaminen sekä turhautumisen välttäminen tukemisella ja kontrolloinnilla auttavat lasta oppimisessaan. (Kronqvist ja Kumpulainen. 2011, 25–26.)

Oppimisen tulisi tapahtua niin kutsutun lähikehityksen vyöhykkeellä, joka koostuu lapsen todellisesta osaamisesta ja siitä, mitä hän osaa tehdä ohjattuna. Tällöin oppiminen tulisi suuntautua asioihin, joita lapsi ei vielä täysin hallitse, mutta selviää aikuisen tai toisen lapsen tuella. (Kronqvist ja Kumpulainen 2011, 27.) Musiikkikasvatuksessa tämä voisi näkyä esimerkiksi uutta laulua opeteltaessa, jolloin aikuisen ja muiden lasten kanssa yhdessä laulaessa laulu onnistuu.

Ahosen (2004, 143) mukaan vanhemmilla ja kotiympäristöllä on suurin vaikutus varhaislapsuuden musiikilliseen kehitykseen. Luonnostaan musiikkia sisältävä kotiympäristö herättää kiinnostusta musiikkiin kohtaan, vaikkakin vaikutus saattaa näkyä vasta vuosien kuluttua. Ahonen (2004, 147–148) kirjoittaa, että sosiaalisen oppimisen teorialla (Bandura 1977) näyttää olevan yhteyksiä lapsen musiikilliseen kehitykseen. Sosiaalisen oppimisen teorian käsite mallioppiminen perustuu mallin jäljittelyyn tai esimerkin seuraamiseen. Toinen käsite eli sijaisoppiminen on tiedon saamista toiminnan luonteesta ja seurauksista sijaisoppimisen kautta. Lapsi saat-

taa esimerkiksi muistaa ikätoverinsa toiminnan hyödyt ja haitat, tekee niistä omia päätelmiään ja muistaa nämä piirteet myöhemmin omassa käyttäytymisessään.

Varhaisiän musiikkikasvatus nähdään yleisesti ottaen ryhmämuotoisena opetuksena varsinaisen instrumenttien oppimisen sijasta. Opettajan tehtävänä on suhtautua kaikkiin oppijoihin oppijälähtöisesti kuuntelemalla heidän tarpeitaan ja tukemalla heidän oppimistaan. Opettajan asemaa musiikkikasvatuksessa voidaan kuvailla sanalla kanssakulkija, jossa opettajan viitoittamasta ja hallitsemasta oppipolusta on musiikkikasvatuksessa siirrytty kohti yhteistä löytöretkeä. (Huhtinen-Hildén 2013, 133–135.)

Lapsiryhmän kasvattajan tulisi pyrkiä ohjaavaan kasvatustyyliin, jossa on keskeistä rakkauden antaminen ja rajojen asettaminen. Vuorovaikutteisuus ja lasten luontaisen tavan toimia huomioon ottaminen on keskeistä. Lapsille tulisi antaa myös mahdollisuuksia vaikuttaa. (Järvinen, Laine ja Hellman-Suominen 2009, 29.)

Päiväkodissa musiikkihetkillä kasvattajan oleellinen tehtävä on lapsen musiikillisen kehityksen tukeminen. (Marjanen 2011, 387). Kasvattajan tehtävänä on luoda suotuisat oppimisolosuhteet ja ylläpitää niitä. Hymy, ilo ja kannustaminen ovat tärkeässä roolissa positiivisen ilmapiirin luomisessa. (Paasolainen 2011, 9.) Musiikkikasvatuksessa on tärkeää, että kasvattaja välittää itse aidosti siitä mitä tekee. Jos tavoitteena on kasvattaa lapsista sosiaalisia, kuuntelutaitoisia ja itseään ilmaiseksi yksilöitä, tulee kasvattajan omalla toiminnallaan antaa siihen malli. (Hongisto-Åberg ym. 1993, 17.) Paasolaisen (2011, 7) mukaan harmittavan usein lasten parissa työskentelevä aikuinen ajattelee, ettei hän ole musikaalinen. Tällöin hän saattaa sulkea musiikkiin liittyviä asioita osittain tai jopa kokonaan pois tai antaa toiselle työntekijälle hoidettavaksi lasten musiikillisuuteen liittyvät tehtävät. On kuitenkin olemassa paljon musiikkiin liittyviä tehtäviä, joita voi aivan hyvin toteuttaa ilman aikaisempaa kokemusta musiikinopettamisesta. Hyvä vuorovaikutus lapsiin, huolellinen tutustuminen tehtäviin sekä hyvä asenne voivat taata mukavia kokemuksia musiikinmaailmassa jokaiselle lasten kanssa työskentelevälle aikuiselle.

Paasolaisen (2011, 8) mukaan lasten kanssa musisoidessa olennaisinta on se, että aikuinen hyväksyy omat taitonsa sellaisina kuin ne ovat. Lapset eivät arvostele itse suoritusta, vaan nauttivat siitä, kun aikuinen on läsnä ja luottaa tekemiseen-

sä. Lisäksi lasten kanssa aikuistenkin luovuus pääsee esille, sillä lapset iloitsevat uusista aluevaltauksista, joita yhdessä tehdään.

5.3 Musiikkihetken palikat

Paasolainen (2011,19) kirjoittaa, että kasvattajan suunnitellessa musiikkihetkeä, tulee hänen ottaa huomioon hetkeen osallistuvien lasten ikä. Pienempien lasten laulu- ja soittohetkien tulisi olla lyhyitä, jolloin lapset jaksavat keskittyä paremmin ja he saavat kokea onnistumisen tunteita. Kaikki lapset tulee myös huomioida ryhmässä tasapuolisesti. Kaikissa musiikkihetkissä tulisi olla monipuolisesti erilaisia työtapoja. ”Laula, liiku ja soita” on erinomainen muistisääntö toimivan musiikkihetken kokonaisuuteen. Sen perustyötapoihin kuuluvat laulaminen, liikkuminen, musiikin kuuntelu sekä soittaminen keho- ja rytmisoittimilla.

Musiikkituokion on hyvä sovittaa sen mukaan, kuinka energisiä tai väsyneitä lapset ovat. Energisenä päivänä nopeat laulut ja leikit kannattaa sijoittaa alkuun ja siirtyä siitä vähitellen rauhallisempiin toimintoihin. Väsyneinä lapsia kannattaa innostaa tuokiolle rauhallisen laulun myötä nopeampaan touhuiluun ja päättää tuokio taas levollisempaan toimintoon. (Wylie 2016.)

Musiikkihetken aloituksessa on tärkeää lapsille selkeä aloitus, joka alkaa aina samalla laululla tai lorulla. Jokaiselle erikseen laulettava nimilaulu on lapsia ilahduttava aloitus, jolloin on jännittävää kuulla oma nimi yhteisessä hetkessä. Musiikkihetken olisi hyvä luoda punainen lanka esimerkiksi pehmolelulla, joka lähtee vaikkapa pienelle musiikilliselle seikkailulle. Hahmon avulla voidaan käsitellä erilaisia tuntemuksia, joita lapsille saattaa tulla musiikkituokion alussa. Pehmolelua voi esimerkiksi ujustuttaa tai jännittää, jolloin aikuinen selittää sille, mitä tuleman pitää. (Paasolainen 2011, 19.)

Paasolaisen (2011, 19) mukaan musiikkihetkessä on tärkeitä, että laulettavat laulut ovat aikuisellekin mieleisiä, jolloin ilo ja innostus välittyvät lapsiin ja se on aitoa. Tuokioon tulisi sisällyttää paljon tuttua, jonka lapset muistavat, mutta myös jotain uutta. Uuden lorun tai laulun opetteleminen tulisi sijoittaa alkuun, jolloin lapsen keskittymiskyky on parhaimmillaan. Tuttuun lauluun voi myös keksiä uudet sanat,

jolloin lapset osaavat jo melodian. Tuttua laulua voi toistaa eri työtapoja hyödyntäen, sillä lapsi ei koe sitä pitkästyttävänä, vaan nauttii tietäessään laulun jo ennestään. Laulun voi esimerkiksi aluksi lorutella, sitten liikkua ja lopuksi vielä soittaa ja laulaa. Myös Wylie (2016) puhuu tuttujen kaavojen tärkeydestä. Kasvattajan ei tulisi turhaan vältellä tuttujen laulujen useaan kertaan toistamista, sillä sen kautta lapsi oppii laulun tai leikin. Tutun laulun opittuaan lapsi voi omaa luovuuttaan käyttäen keksiä sille uusia sanoja ja näin luoda myös omia laulujaan.

Liikunnan osuus musiikkihetkessä on myös merkittävää. Lapsen keskittymiskyvyn ja mielenkiinnon kannalta on tärkeää, että liikuntaosuudessa on mukana irrottelu-
meininkiä, jossa lapsi saa vapaasti nauttia liikkumisesta. Liikuntaosuutta tulisi olla viimeistään musiikkituokion puolella välissä. Sen jälkeen voidaan luontevasti siirtyä rytmisoittimilla soittamiseen. Soittamisen voi sijoittaa tuokion loppuvaiheille, sillä se innostaa lasta uudestaan mukaan keskittymiskyvyn jo hiipuesssa. Musiikkituokion lopussa voidaan vielä kerrata ja lorutella uusi asia sekä laulaa jo tuttua ohjelmistoa. Musiikkihetki kannattaa päättää johonkin tuttuun loppulauluun tai -loruun. (Paasolainen 2011, 20.)

6 OPPAAN TEON PROSESSI

Tässä luvussa esittelemme oppaaseen kasvattajilta saamaamme tietoa. Kerromme myös toiseen ryhmähaastatteluun liittyvästä kyselystä. Ennen tulosten käsittelyä kerromme teorianalyysistä, jota olemme käyttäneet hyväksymme aineistoa käsitellessämme. Tämän jälkeen käsittelemme ensimmäisen ja toisen ryhmähaastattelun tuloksia sekä kerromme oppaan työstämisestä ja sen eri vaiheista.

6.1 Ryhmähaastattelun analysointi

Vilka & Airaksinen (2003, 57–58) kirjoittavat, että laadullisesti kerättyä aineistoa ei ole tarpeen analysoida niin tarkasti ja järjestelmällisesti toiminnallisessa opinäytetyössä kuin tutkimuksellisessa opinäytetyössä. Tarpeellista tietoa voidaan kerätä konsultaationa haastatteleamalla kyseisen asian asiantuntijoita, jolloin saatu aineisto toimii opinäytetyössä lähdeaineiston tavoin. Myös sellaiset aineistot, joissa asiantuntijoilta kerätään faktatietoa aiheesta, ovat konsultaatiota. Nämä aineistot tulee ilmoittaa opinäytetyön raporttiosuudessa.

Sisällönanalyysi on yksi perusanalyysimenetelmä, jota voidaan käyttää kaikissa laadullisissa tutkimuksissa. Se voidaan myös liittää erilaisiin analyysikonaisuuksiin. Sisällönanalyysillä voidaan analysoida dokumentteja objektiivisesti ja systemaattisesti. Dokumentti voi olla lähes mikä tahansa kirjalliseen muotoon muutettu materiaali. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 92, 103.) Kananen (2008, 94) kirjoittaa, että sisällönanalyysissä kuvataan aineistoa sanallisesti tiiviissä muodossa. Ilmiöstä on tarkoitus tuottaa selkeä ja sanallinen kuvaus, mikä vaatii aineiston tiivistämistä ja saattamista uuteen muotoon.

Aineiston keruun jälkeen on syytä ensimmäisenä tarkistaa puuttuuko tietoja tai sisältyykö niihin virheitä. Aineisto on hyvä järjestää tiedon tallentamista ja analysointia varten. Tallennettu laadullinen aineisto täytyy litteroida eli kirjoittaa puhtaaksi ja aineiston analysointi on hyvä aloittaa niin pian kuin mahdollista tiedonkeruun jälkeen. (Hirsjärvi ym. 2013, 221–223.) Litteroimme nauhoitetut ryhmähaastattelut, sillä koimme sen helpottavan työtämme. Mielestämme kirjalli-

sessä muodossa olevaa aineistoa on helpompi käsitellä opinnäytetyön prosessissa. Halusimme myös saada kaikki kasvattajien ideat talteen, jotta niitä voisi hyödyntää oppaaseen.

Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä on kolme vaihetta, joita ovat aineiston redusointi eli pelkistäminen, klusterointi eli ryhmittely ja abstrahointi eli teoreettisten käsitteiden luominen. Sisällönanalyysin ensimmäisessä vaiheessa eli pelkistämässä aineistosta siis pelkistetään ja karsitaan epäolennainen tieto pois. Se voi olla myös aineiston pilkkomista tai tiivistämistä. Tutkimustehtävä ohjaa aineiston karsimista, ja litteroidusta aineistosta voi esimerkiksi alleviivata tutkimuskysymyksiin liittyviä ilmaisuja eri väreillä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 108–109.) Luimme tulostettuja litterointeja ensin läpi muutamaan kertaan, ja sen jälkeen yliviivasimme työemme tavoitteita ja opasta ajatellen epäolennaisia kohtia pois. Tämän jälkeen jatkoimme pelkistämistä alleviivaamalla eri väreillä aineistoista olennaisia kohtia oppaan työstämistä silmällä pitäen. Tämän jälkeen aloimme muodostaa oppaan ensimmäisen version runkoa.

Toisessa vaiheessa eli ryhmittelyssä aineisto käydään läpi ja siitä etsitään eroavaisuuksia ja samankaltaisuuksia. Samaan asiaan liittyvät käsitteet yhdistellään eri ryhmiin ja nimetään sisältöä kuvaavalla nimellä. Tutkittavan ilmiön piirre tai ominaisuus voi toimia luokitteluyksikkönä. Aineisto tiivistyy luokittelussa, sillä tekijöitä sisällytetään yleisempiin käsitteisiin. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 110.) Aineistomme pelkistämisen jälkeen aloimme luokitella aineistoamme tutkimuskysymysten pohjalta eri luokkiin.

Ensimmäisen ryhmähaastattelun luokitteluiksi muodostuivat: millainen on hyvä musiikkituokio, musiikki päiväkodin arjessa, soittimien käyttö, vastakohtaparit, motoriikka, kieli ja puhe, sosiaaliset taidot, itsetunto ja oppiminen. Toisen ryhmähaastattelun luokittelimme niin, että ensin käsittelemme oppaan hyväksi koetut asiat ja sen jälkeen kehittämisehdotukset. Kolmantena luokitteluna on oppaan hyöty tulevaisuudessa.

6.2 Oppaan työstäminen ensimmäisen ryhmähaastattelun avulla

Ensimmäistä ryhmähaastattelua varten olimme teemoitelleet kysymyksiä kasvattajille teoreettisen viitekehiksemme pohjalta. Halusimme saada tietoa, millainen on hyvä musiikkituokio kasvattajien mielestä ja millaisia asioita siinä heidän mielestä tulisi ottaa huomioon. Kysyimme haastatteluissa myös ideoita siihen, millaiset musiikilliset leikit tukisivat lapsen kielen ja puheen kehittymistä, sosiaalisten- ja motoristen taitojen karttumista, itsetunnon vahvistumista ja oppimista. Halusimme myös tietää miten kasvattajat hyödyntävät vastakohtapareja musiikillisissa tuokioissaan. Tarkoitus oli saada mahdollisimman paljon kasvattajien näkemyksiä oppaaseen ja siihen, miten voidaan helposti toteuttaa musiikkihetkiä, joilla on vaikutus lapsen kasvuun, kehitykseen ja oppimiseen.

Millainen on hyvä musiikkituokio? Ensimmäisessä ryhmähaastattelussa keskusteltiin siitä, millaisista tekijöistä hyvä musiikkituokio koostuu ja mitä tulee ottaa huomioon musiikkihetkeä suunniteltaessa. Haastattelussa erään kasvattajan ajatuksena oli se, että kasvattajan aitous ja innostuminen ovat tärkeitä tekijöitä hyvän musiikkituokion synnyssä. Hän toi esille myös sen, etteivät hyvät suunnitelmat aina takaa onnistunutta musiikkituokiota, jos kasvattajalla itsellään ei ole siihen yhtään kiinnostusta.

Ensinnäki se, että millanen sä itte niinku oot, että pitää olla itte aidosti mukana. Siitä lähtee mun mielestä kaikki. Sitte saat lapset parhaiten mukaan. – Jos sua ei itteä kiinnosta, et sä kyllä saa siitä hyvää musiikkituokiota, vaikka ois kuinka hyvät pohjat ja valmiiksi suunnitellu ja tehny niin ei sitä sitte tuu.

Kasvattajat kertoivat, että musiikkituokion suunnittelussa on tärkeää ottaa huomioon lapsen ikä, kehitystaso, ryhmän koko, paikka ja välineet. Tuokioiden tulisi olla sisällöltään sopivan haastavia lapsen kehitystasoon nähden. Ryhmän koko tulisi myös sopiva suhteessa tuokiolla olevien kasvattajien lukumäärään. Musiikkituokiolla tulisi olla myös tarkoituksenmukaiset tilat ja puitteet. Kasvattajat kokivat tärkeäksi myös sen, että jokainen lapsi pääsee osallistumaan musiikkihetkellä, mutta heille suotaisiin myös mahdollisuus olla hiljaa sivusta seuraajana. Moni lapsi saattaa kasvattajien mukaan laulaa päiväkodissa opittuja lauluja kotona, vaikka ei niitä

päiväkodissa laulaisikaan. Musiikkihetken koettiin onnistuvan hyvin, jos lapsilla oli ennalta sovittu oma paikka. Sovitut paikat pitivät hetken rauhallisena.

Musiikkituokion tulee olla kasvattajien mukaan myös vaihteleva ja monipuolinen, jolloin lapsi jaksaa olla paremmin tuokiolla mukana. Sen tulisi sisältää tuttuja lauluja ja leikkejä. Liikunnan osuutta kasvattajat pitivät myös tärkeänä osana musiikkituokiota. Kehosoittimet ovat myös hyvä tapa esimerkiksi rytmillä ja taputella musiikkihetkellä. Ne eivät vaadi myöskään mitään erillisiä välineitä tai suurta tilaa, joten niiden käyttöä on helppo toteuttaa. Kasvattajien mukaan uusia asioita saisi olla vain vähän opeteltavana yhtä musiikkituokiota kohti. Kuvien hyödyntämisen musiikkituokiolla kasvattajat kokivat hyväksi avuksi, sillä niiden avulla voi selkeyttää sitä, mitä tuokiolla seuraavaksi tapahtuu. Kasvattajat kuvailevat hyvää musiikkituokiota seuraavasti:

Semmonen mikä on vaihteleva. Sitte tuttuja lauluja ja leikkejä. Jos uusia opettaa, niin on vaan yks tai kaks uutta asiaa siinä tuokiolla.

Meillä oli tuota samaa, et olis monipuolinen se, monenlaista ja välillä pääsee liikkumaanki siinä. Ettei oo ainakaan semmonen et istutaan koko ajan paikallaan.

Musiikki päiväkodin arjessa. Kasvattajat kertoivat, että musiikki on mukana arjen toiminnoissa vaihtelevasti. Päiväkodissa käytetään esimerkiksi lauluja ja loruja. Lauluja käytetään muun muassa siirtymätilanteissa. Odotustilanteissa niin kutsuttuina odotusleikkeinä on kasvattajien mukaan helppo pitää lauluja, loruja ja taputuksia. Pienten lapsiryhmien kasvattajat kokivat, että musiikkia voi hyödyntää myös pukemistilanteissa tai vaipan vaihdossa. Myös lepohetkillä musiikki ja kasvattajan oma laulu koettiin tärkeäksi ja rauhoittavaksi elementiksi. Päiväkodissa pidetään noin kerran kuukaudessa koko talon yhteisiä lauluhetkiä. Kasvattajat pohtivat, voisiko niitä olla enemmänkin, mutta kokivat toisaalta, ettei niiden järjestäminen useammin välttämättä onnistuisi. Jokaisen lapsiryhmän kasvattajat saavat itse päättää, miten paljon musiikkia työssään hyödyntävät.

Nuo odotustilanteet esimerkiksi ennen ruokailuakin, niin siinä on hyvä ottaa justiin tavallaan niitä. Meillä ainakin otetaan lauluja, vanhoja tuttuja kerrataan.

Ja onhan meillä täällä yhteisiä lauluhetkiä, onkohan se nyt kerran kuus. Joskus ollaan mietitty, voisko olla enemmänki, mutta se ei aina niinku onnistu, että aika riittävä kerran kuussa. Kaikki sitte omissa ryhmissä sen verran ku tykkää.

Haastatteluissamme nousi esille kasvattajien kiireinen aikataulu. Päiväkodin arjessa on harvoin aikaa suunnitella tuokioita tarkasti ja usein tuokioiden pitäminen tapahtuu lasten kanssa spontaanisti ja tilanteita mukaillen. Kasvattajat olivatkin sitä mieltä, että oppaasta voisi olla hyötyä tällaisiin äkillisiin tilanteisiin, jolloin on nopeasti saatava jokin tuokioidea. Oppaaseen toivottiinkin sellaisia tuokiovinkkejä, jotka eivät vaatisi paljon aikaisempaa suunnittelua.

Soittimien käyttö. Ryhmässä keskusteltiin myös soittimien käytöstä osana musiikkihetkeä. Kasvattajat olivat yhtä mieltä siitä, että soittimien käyttö rikastuttaa toimintaa. Kasvattajat toivat esille myös sen, että lapset nauttivat suunnattomasti soittimien soittamisesta. Kuitenkin he pohtivat myös sitä, että soittimia ei hyödynnetä niin paljon kuin voisi. He kokivat haasteelliseksi sen, että koko päiväkodilla on yhteiset soittimet ja niitä säilytetään yhteisessä varastossa. Soittimet on siis aina haettava erikseen varastosta ryhmään, mikä koettiin osittain hankalaksi. Eräs kasvattaja kertoi, että soittimien käyttöä tulisi lisätä päiväkodissa:

Soittimia pitäis käyttää paljon enemmän ja niitä ne lapset tykkää soittaa. Meillä on aika hyvinki soittimia, mutta mä en tiä mikä siinä on, kun ne jää aina eikä muista ja ne pitäis etukäteen aina kerätä. Ja vaikka olis joka ryhmäs tietyt soittimet mut meilläki ne on tuolla varastos ja sieltä sitte haetaan.

Vastakohtaparit. Kasvattajien keskusteluissa tuli esiin vastakohtapareilla leikitteily. He kokivat, että niitä voidaan hyödyntää monella eri tapaa. Liikkeet voidaan tehdä esimerkiksi pienesti – isosti, nopeasti – hitaasti tai äänekkäästi – äänettömästi. Vastakohtaparien avulla voidaan myös toistaa tietty laulu eri tavoin, jolloin lapset myös oppivat laulun helpommin. Lisäksi lapsia voidaan osallistaa tuokioon, kun he saavat itse kertoa millä tavalla voitaisiin seuraavaksi liikkua tai laulaa. Myös liikkuminen eri eläinten tavoin ja eläinten äänien matkiminen tuovat kasvattajien mukaan vastakohtadilla leikittelyä tuokiolle. Kasvattajat kuvailivat vastakohtaparien käyttöä seuraavasti:

No leipuri hiiva, niin se on ensteksi iso, sitten keskikokonen ja sitte pieni, niin siinähan tulee vertailua isosti ja pienesti.

Ja sit soittaminen, nopeasti kokeilla soittaa, triangelilla tai jollakin. siten hitaasti.

Motoriikka. Musiikkiliikuntaleikkejä pidettiin tärkeinä lapsen motoriikan kehittäjänä kasvattajien keskuudessa. Liikkuminen nähtiin hyvänä ja luontevana osana musiikkituokiota. Musiikin ja liikunnan ajateltiin kuuluvan kiinteästi yhteen. Kasvattajat olivat myös huomanneet sen, että joitakin lapsia ei välttämättä kiinnosta niinkään laulaminen tai musiikki, vaan he haluavat mieluummin tanssia. Ryhmän eräs kasvattaja oli sitä mieltä, että kaikenlainen musiikki kehittää jollain tavalla motoriikkaa. Kasvattajien kuvauksia motoriikkaa tukevista musiikkituokiosta:

Joku musiikkiliikuntaleikki, kaikille lapsille tuttu pää-olkapää-peppupolvet. Siinä tulee kehonhallinta tai sitte ottaa siihen mukaan niinku motorisesti taputuksia eri kehon osiin. Tai musiikin mukaan ku liikut niin taputat sen tahdin mukaan tai tömistelet. Tai sitten jotain keinuntaa, hyppyjä.

Noilla lapsillaki niin ei se oo välttämättä se musiikki ja laulaminen vaan ne haluaa tanssia. Laita levy päälle, ne haluaa tanssia. Saattaa tanssia vaikka koko iltapäivä, pojat ja tytöt ihan.

Kieli ja puhe. Ryhmässä keskusteltiin myös musiikin roolista lapsen kielen ja puheen kehityksen tukijana. Esimerkiksi päiväkodin enkkueskarissa lauletaan englanniksi, joka tukee vieraan kielen oppimista. Pienempien kanssa laulujen, riimien ja lorujen hokeminen ja toistaminen auttavat oppimaan sanoja. Sen kautta myös puhe kehittyy. Eräs kasvattaja toi esille, että pienten lasten kanssa lauluhetki voi lähteä yksinkertaisesta äänneestäkin. Myös taputtelut ja rytmytykset tukevat puheen kehitystä. Kasvattajat toivat esille myös sen, että lasten ikä ja kehitystaso tulee ottaa huomioon kielen kehityksessä.

Ku hoetaan jotain asiaa, niin ne oppii sen ja puhumaanki sitä kautta ku riimitellään ja lorutellaan.

Sosiaaliset taidot. Musiikin merkityksestä lapsen sosiaalisten taitojen vahvistumisessa keskusteltiin myös ryhmässä. Yhteisleikit nousivat esiin lasten ryhmäytymi-

sestä ja sosiaalisista taidoista keskusteltaessa. Etenkin syyskauden alussa ryhmäytymistä harjoitellaan runsaasti, jossa sosiaalinen vuorovaikutus korostuu. Lauleikkit, joissa otetaan pari huomioon, oli erään kasvattajan esimerkki. Ohjeiden kuunteleminen ja oman vuoron opettelu ovat myös sellaisia taitoja, joita musiikkituokiolla harjoitellaan.

Niin yhteisleikit ja että kaikki yhdes tehdään niin siinä se ryhmä tavallansa sitte niinku jo ryhmäytyy ja tuloo se sosiaalinen vuorovaikutus aika vahvastiki.

Jos käytetään soittimia, niin siinäki semmonen taito opetella vuoroansa. Ei aina voi saada sitä soitinta, minkä haluaa tai kaverin soitinta.

Itsetunto. Kasvattajat keskustelivat myös lapsen itsetunnosta ja siitä, kuinka musiikkia voitaisiin hyödyntää sen vahvistamisessa. Ryhmässä tuotiin esille se, että lapsiryhmissä on ujoja ja herkkiä lapsia, jotka eivät välttämättä uskalla edes laulaa. Tällöin tuokioilla tulisi olla helppoja ja tuttuja lauluja, jotta lapsi voisi saada onnistumisen kokemuksia. Tuokion alussa tehtävä lasten nimikierrros esimerkiksi laulun kautta olisi myös hyvä tapa ottaa jokainen lapsi mukaan tuokiolle. Nimikierrros tuottaa lapselle iloa, kun oma nimi lausutaan yhteisellä hetkellä. Kehuminen, kannustaminen ja innostaminen koettiin ryhmässä tärkeiksi elementeiksi lapsen itsetunnon vahvistamisessa. Kasvattajat kokivat myös, että ryhmän edessä seisominen voi olla jo jollekin lapselle suuri saavutus. Lapselta ei tulisi vaatia liikoja, vaan riittää että hän on mukana. Näin itsetunto vahvistuu, jonka myötä lapsi uskaltaa seuraavalla kerralla tehdä ehkä jo enemmän. Erään kasvattajan mukaan musiikkituokion olisi hyvä noudattaa myös tuttua kaavaa:

Sit semmoset et jos on vaikka niinku musiikkituokio, et ne rituaalit olis aina aikalailla samat. Että olis alotus ja lopetus ja laulettais aina joku tuttu sama laulu siihen alkuun. Aika lailla vahvistaa sit sen lapsen itsetuntoa.

Oppiminen. Ryhmässä keskusteltiin oppimisesta ja siitä, kuinka musiikki voi olla yksi keino edistää jonkin asian oppimista. Kasvattajat toivat esille ensimmäisenä sen, että kaikki musiikkituokiolla tehtävät asiat kehittävät jotakin. Pelkän musiikillisten taitojen kuten soitto- tai laulutaidon oppimisen lisäksi lapsi oppii musiikkituokiolla tavallisia arjen taitoja, esimerkiksi toisen huomioonottamista ja oman vuoron

odottamista. Lisäksi musiikki voi olla välineenä aakkosten, värien tai esimerkiksi kielen opettelussa.

Mitä tahansa sä siinä musiikkituokiolla teet niin aina siinä jotaki oppii.

No siis ihan kaikkee, justiin laskemista ja värejä pienten kans. niinku justiin värit ja muodot... laulus on kaikkee numeroita ja värejä.

Seuraavaan taulukkoon (Taulukko 1) olemme koonneet ensimmäisestä ryhmähaastattelusta saatuja ideoita.

Taulukko 1. Ensimmäisen ryhmähaastattelun aineistoa

Haastatteluteema	Kasvattajien ideat
Millainen on hyvä musiikkituokio?	<ul style="list-style-type: none"> - Kasvattajan aitous ja innostus - Lapsilla oma paikka - Ei liian iso ryhmä - Selkeä aloitus - Vähän uuden opettelua (tuokion alussa) - Toisto eri tavoin - Liikunta - Soittaminen
Musiikki päiväkodin arjessa	<ul style="list-style-type: none"> - Kiire - Odottelu- ja siirtymätilanteet
Soittimien käyttö	<ul style="list-style-type: none"> - Lapset nauttivat - Voisi hyödyntää enemmän
Vastakohtaparit	<ul style="list-style-type: none"> - Liikkeissä (isosti - pienesti, hitaasti - nopeasti) - Laulun toistaminen eri tavoin - Lapsien osallistaminen (saavat päättää miten toistetaan seuraavaksi) - Eläimet
Motoriikka	<ul style="list-style-type: none"> - Liikunta luonteva osa musiikkituokiota - Tanssi
Kieli ja puhe	<ul style="list-style-type: none"> - Laulut, riimit, lorut - Toisto - Taputtelut, rytmitykset
Sosiaaliset taidot	<ul style="list-style-type: none"> - Parin huomioiminen - Oman vuoron odottaminen - Ohjeiden kuuntelu
Itsetunto	<ul style="list-style-type: none"> - Helpot ja tutut laulut → onnistumisen kokemus - Kehuminen, kannustaminen - Ei vaadita liikaa
Oppiminen	<ul style="list-style-type: none"> - Arjen taidot - Muodot, värit, aakkoset, kieli

Oppaan ensimmäinen versio. Ensimmäisen ryhmähaastattelun jälkeen aloimme työstää oppaan ensimmäistä versiota teoreettisen viitekehyksen ja haastattelusta saadun tiedon pohjalta. Tärkeimpänä ajatuksenamme koko prosessin ajan oli pitää opas mahdollisimman yksinkertaisena ja helposti luettavana oppaan käytön kannalta. Oppaan alkuun teimme ryhmähaastattelun ja teoretiedon pohjalta hie-man tietoa siitä, millainen on hyvä musiikkituokio ja mitä sen suunnittelussa tulee ottaa huomioon. Tämän jälkeen kokosimme oppaaseen tuokioita ja vinkkejä eri teemojen mukaan. Teemojamme ovat kieli ja puhe, motoriikka, sosiaaliset taidot, itsetunto ja oppiminen. Nämä teemat muodostuivat teorian ja ensimmäisen ryhmähaastattelun pohjalta.

Kehittelimme jokaisen teeman kohdalle sekä omien ideoidemme että ryhmähaastattelussa esiin nousseiden ajatusten pohjalta erilaisia musiikkituokioita ja leikkejä. Kasvattajat toivoivat oppaaseen tuokioiden jaottelua pienille ja isoille lapsille. Pyrimme ottamaan joka kohdassa huomioon sen, mitä kasvattajat olivat aiheesta kertoneet ja huomioineet. Kasvattajien näkemykset huomioiden suunnittelimme teemojen mukaisia ja mahdollisimman helposti toteutettavissa olevia tuokiohetkiä. Oppaan ensimmäisen version lähetimme päiväkodin johtajalle, ja hän välitti sen eteenpäin kasvattajille. Kasvattajilla oli aikaa tutustua oppaan ensimmäiseen versioon reilun viikon verran ennen toista ryhmähaastattelua.

6.3 Toisen ryhmähaastattelun parannusehdotuksista valmiiksi oppaaksi

Toisessa ryhmähaastattelussa oli tarkoitus käydä läpi opasta ja kokemuksia siitä sekä tuoda esille mahdollisia uusia ideoita. Neljä kasvattajaa osallistui toiseen ryhmähaastatteluun ja he toivat mukanaan palautelomakkeita myös muilta kasvattajilta.

Hyväksi koetut asiat. Ryhmähaastattelussa keskusteltiin siitä, mitä mieltä kasvattajat olivat oppaan ensimmäisestä versiosta. Lähtökohtaisesti opas sai positiivisen vastaanoton kasvattajien keskuudessa ja sen sisältöön oltiin pääosin tyytyväisiä. Oppaamme tuokioissa käytetään paljon myös soittimia, mitä kasvattajat pitivät hyvänä asiana. Soittimet lisäävät kasvattajien mukaan lasten mielenkiintoa ja innostusta musiikkihetkellä. Lasten osallistamista musiikkituokiolla kasvattajat pitävät

myös tärkeänä, jolloin soittimien tuominen mukaan hetkelle toimii loistavana osallisuuden lisäämiskeinona. Vaikka aikuinen toimii tuokion vetäjänä, myös lapsia voi ottaa välillä aikuisen paikalle johtamaan leikkiä. Tahdin määrääminen on lapsista paitsi hauskaa, on sillä myös vaikutusta esimerkiksi lapsen itsetunnolle. Lapset myös innostuvat täysin uudella tapaa tuokiolla, kun he saavat itse päästä vetäjän paikalle. Soittimien käytöstä kasvattajat kuvailivat seuraavasti:

Musta tätä oli kiva lukee, semmonen niinku ku puhutaan helposta.

Musta tässä oli kauheen laajasti otettu kaikki huomioon ja kivasti. Siellä oli aina esimerkkejä kaikista motoriikasta tai.. Runko oli kauheen kivasti ja selkeesti tehty.

Niin, mutta pienille varmaan ihan ok. ja mä tykkään kyllä ku on tässäki nää soittimet. Se niinku tuo sitä kiinnostusta lisää niille lapsille.

Tässä oli mun mielestä sillai kivasti otettu näitä lapsia taas tähän rooliin, että se ei oo aina se aikuinen joka niinku ”tehdäänpäs nyt näin”. Tässä niinku arvostetaan sitä lasta, se saa tulla siihen aikuisen paikalle.

Ryhmähaastattelussa nousi esiin kasvattajien positiivinen kokemus lasten omasta paikasta musiikkituokiohetkellä. Vastakohtaparien huomioiminen oppaassa koettiin hyväksi. Suurimmassa osassa oppaan tuokioista vastakohtaparit on otettu jotenkin huomioon, ja monia tuokioita voi pitää eri tyyleillä, kuten isosti ja pienesti. Kasvattajat kokivat vastakohtaparien käytön myös rauhoittavan lasten käyttäytymistä, jolloin he jaksavat keskittyvät paremmin.

Ainakin isommilla käytetään ja tottakai pienemmilläkin sitä hetken erityylistä tempoa. Alottaa ehkä hitaalla ja sitte nopeuttaa sitä.. liikettä niihin mukaan. Lauluissakin voi olla pienen pienesti tai ison isosti.

Nää oli ihan hyviä, jotka oli tänne valittu, joku ykski pieni leikki on monipuolinen ku liikutaan ja vaihdellaan tempoo.

Näissä justiin on hyvä se, että on eri tavoilla, hiljaa ja nopeasti.

Ryhmässä keskusteltiin myös oppaan tuokioista, joilla on lapsen itsetuntoa vahvistava vaikutus. Pienikin suoritus voi olla suuri asia lapselle. Uusien asioiden koke-

minen tuokiolla antaa lapselle onnistumisen kokemuksia ja vahvistavat tunnetta siitä, että lapsi pystyy ja kykenee musisoimaan. Vuorollaan muiden edessä soittaminen voi olla hyvinkin iso asia lapselle. Lisäksi lapsi voi samaistua musiikkituokioiden hahmoihin ja kokea niiden kautta erilaisia tunteita.

Keskusteluissa nousi esille myös se, kuinka oppaan vinkkejä voi toteuttaa kaiken ikäisille lapsille. Kasvattajat keskustelivat muun muassa siitä, kuinka isommille tarkoitettu leikki voi toimia myös pienemmille lapsille ja päinvastoin isommat lapsen voivat innostua helpommistakin leikeistä. Jokin vanha tuttu leikki voi tuoda mukavia muistoja pikkulapsiajalta ja antaa lapselle tunnetta siitä, kuinka hän jo osaa jonkin leikin tai laulun.

Kehittämisehdotuksia. Kasvattajat toivat esille, että runko voisi olla myös loogisemmin esitettynä oppaassa. Kasvattajat kokivat, että opas olisi käyttäjäystävällisempi, jos siinä olisi valmiita tuokiorunkoja. Niissä kuvattaisiin tarkasti, miten tuokio etenee alusta loppuun. Eräältä kasvattajalta tuli myös kommentti, että oppaassa voisi olla selkeämmin lueteltuna erikseen alkuleikeiksi soveltuvat leikit. Ensimmäiseen versioon olimme koonneet leikit teemojen mukaan, joten selkeää tuokiorunkoa emme olleet ottaneet huomioon vielä ensimmäisessä versiossa. Valmiiseen oppaaseen toivottiin myös kuvitusta ja ryhmässä ehdotettiin, voisiko lasten piirtämiä kuvia hyödyntää oppaan graafisessa ilmeessä.

Eräs kasvattaja kommentoi sitä, että aina lasten kanssa ei voi edetä kovin suunnitelmallisesti. Yllättäviä tilanteita tapahtuu ja suunnitelmia on pakko muuttaa. Joskus myös tuokioita voi joutua vetämään yllättäen, jolloin niitä ei ehdi suunnitella välttämättä ollenkaan etukäteen. Täytyy siis varautua muutoksiin. Kasvattajat kommentoivat muun muassa seuraavasti:

Siis noi kaikki leikkiohjeet oli sillai toimivia. Mut sit taas jotenki ajateltiin, että täällä olis sillai valmiiks joku et sillai ottaa niitä leikkejä, ku niitä pitää vähä itte koota.

Meillä oli sitte että olis ollu hyvä, että olis ollu alkuleikit alussa ja sillai lajiteltu ne. – Joutuu selata.

Aina ei voi suunnitella, että näin tehdään. Varsinkin pienten kaa monesti joutuu, että pitää lyhentää tai sitten extemporee ottaa lisää juttuja tai nyt pystyyki tehdä enemmän.

Seuraavaan taulukkoon (Taulukko 2) olemme koonneet toisesta ryhmähaastattelusta esiin tulleet oppaan ensimmäisen version hyväksi koetut asiat ja kehittämisehdotukset.

Taulukko 2. Oppaan ensimmäisen version hyväksi koetut asiat ja kehittämisehdotukset

Hyväksi koetut asiat	Kehittämisehdotukset
Soittimien käyttö	Musiikkituokion runko alusta loppuun
Lasten osallistaminen	Valmiita tuokiorunkoja esimerkeiksi
Vastakohtaparit	Alkuleikit samalle sivulle
Itsetuntoa lisäävät leikit	Graafinen ilme: kuvia ja piirroksia
Tuokioiden soveltamismahdollisuus	
Toteuttaminen ei vaadi erityisosaamista	
Idean herättäjä	

Oppaan hyöty tulevaisuudessa. Keskustelimme ryhmähaastattelussa siitä, voisivatko kasvattajat kuvitella hyötyvänsä oppaasta tulevaisuudessa. Kasvattajat kokivat oppaan etenkin idean herättäjänä ja olivat kiinnostuneita kokeilemaan oppaan tuokioita. He olivat myös sitä mieltä, että tuokioita voi ja täytyykin soveltaa lapsiryhmän ja tilanteen mukaan. Oppaan leikit koettiin hyvin monipuolisina ja sellaisina, että niitä on helppo soveltaa erilaisiin muuttuviin tilanteisiin.

Varmaan sitte ku käyttää niin niitä pystyy sitte niinku muokkaamaan vielä enemmän, ottaa lisää ja kehitellä eteenpäin.

Tätä vois ihan hyvin käyttää, mä meinaan tätä hyödyntää ja kokeilla. Täällä oli kivoja ideoita mun mielestä.

Keskustelimme ryhmässä oppaan tuokioista ja niiden toteuttamiskelpoisuudesta. Päiväkodin kiireellisen arjen vuoksi kasvattajat eivät olleet jokaisessa ryhmässä ehdineet toteuttaa tuokioita käytännössä. Kasvattajat olivat kuitenkin sitä mieltä, että tuokiot olisivat toteutettavissa ja he aikoivat kokeilla niitä vielä käytännössä. Keskustelussa kasvattajat olivat sitä mieltä, että opas toimisi ennen kaikkea ideoiden herättäjänä ja vinkkien antajana. Kiireisinä päivinä, kun kasvattajat eivät ole ehdineet suunnitella paljoa, voi opas toimia myös "kättä pidempänä" tuokiovinkin antajana. Kasvattajat toivat esille myös sen, että opas voi olla hyödyllinen myös esimerkiksi vastavalmistuneille, joilla ei ole vielä paljon kokemusta alalta. Kasvattajat keskustelivat seuraavaa:

Ku on niitä päiviä, ku pää lyö tyhjää, niin on joku mistä voi kattoo jotaki ideaa ja sitte taas heti siihen saa lisätä tai sitte saa "niin nojoo mennäänki tällä teemalla".

Ryhmässä keskustelimme myös siitä, voiko oppaan tuokioita toteuttaa myös sellainen kasvattaja, joka ei koe musiikkia henkilökohtaiseksi vahvuudekseen. Ryhmässä nousi esille, etteivät oppaan tuokiot vaadi mitään erityisosaamista, jolloin tuokioiden toteuttaminen onnistuu keneltä tahansa. Kuitenkin on tärkeää, että tuokion pitäjä on itse innostunut ja kiinnostunut toteuttamaan tuokiota. Esille tuotiin myös se, että leikkien kokeileminen ensin esimerkiksi työkavereille tuo kasvattajalle varmuutta toimintaan. Kasvattajat kommentoivat seuraavasti:

Täs tavallaan kenenkään, joka ei ois niin musikaalinen tai sellanen, niin mikään näistä leikeistä, musikaalisuus ei estä, että näis ei mun mielestä sellasta vaaditakaan.

Se, että ajattelis että saisi semmonenki joka ei yhtään mitään osaa – Niin minusta tässä saa sitä justiin niitä, ei tarvii olla mikään mestari. Helppoja ja yksinkertaisia, monipuolisia. Mä kyllä tykkään tästä.

6.4 Oppaan muokkaaminen palautteiden pohjalta

Toisen ryhmähaastattelun jälkeen muokkasimme palautteiden pohjalta opasta ja lisäsimme sinne kasvattajien toivomia asioita. Laitoimme oppaan alkupuolelle teoriaa musiikkituokion rungosta ja kokosimme oppaan tuokioista alkuleikeiksi sopivat leikit samalle sivulle. Jätimme oppaaseen ensimmäisen version leikit teemoittain ja

lisäsimme vielä muutaman uuden tuokioidean. Oppaan loppuun kokosimme vielä esimerkiksi muutaman laajemman tuokiorungon. Halusimme kuitenkin säilyttää oppaan mahdollisimman helppona ja yksinkertaisena, että jokaisella kasvattajalla olisi mahdollisimman matala kynnyks käyttä sitä. Tarkoituksenamme on, että opamme tuokioita voi käyttää sekä yksittäin esimerkiksi siirtymä- tai odottelutilanteissa, että laajemmissa musiikkituokioissa. Opas toimii ennen kaikkea idean herättäjänä ja vinkkien antajana.

Olimme lähettäneet ennen toista ryhmähaastattelua kasvattajille kirjallisen palautekyselyn, johon oli tarkoituksena kaikkien kasvattajien vastata. Toisessa ryhmähaastattelussa kävi kuitenkin ilmi, että suurin osa kasvattajista ei ollut ehtinyt täyttää palautekyselyä ja osa oli täyttänyt sitä omissa tiimeissään. Päätimme antaa kasvattajille muutaman päivän lisäaikaa täyttää palautekyselyä ja haimme palautteet päiväkodilta parin päivän päästä. Harmiksemme palautteita emme saaneet muutamaa kappaletta enempää. Olimme kuitenkin käyneet opasta ja sen sisältöä läpi toisessa ryhmähaastattelussa ja koimme saaneemme siitä tarpeeksi hyödyllistä tietoa oppaan muokkaamiseen. Niinpä palautekyselyiden vähäinen määrä ei haitannut työtämme.

Oppaan graafinen ilme. Oppaan toivottiin pysyvän selkeänä sekä rakenteeltaan että sisällöltään, mutta kuvitusta toivottiin. Ryhmähaastattelussa keskusteltiin siitä, voisivatko lapset itse taiteilla oppaaseemme kuvitusta. Keskustelimme aiheesta vielä päiväkodin johtajan kanssa ja muutaman päivän päästä saimmekin muutamia musiikkiaiheisia piirustuksia eskariryhmältä.

Toteutimme itse oppaan graafisen ilmeen Word – tekstinkäsittelyohjelmaa hyödyntäen. Kuuntelimme saamaamme palautetta ja toteutimme oppaan ulkoasun toiveiden mukaan. Teimme oppaasta selkeän ja käyttäjäystävällisen unohtamatta lasten piirustuksia ja värejä. Kuvia ja muotoja hyödyksi käyttäen halusimme tehdä oppaasta helposti luettavan ja silmää miellyttävän.

7 YHTEENVETO JA ARVIOINTI PROSESSISTA

Tässä luvussa tarkastelemme opinnäytetyömme prosessia ja arvioimme sitä. Toiminnallisen opinnäytetyömme myötä halusimme selvittää, miten kasvattajat hyödyntävät musiikkia päiväkodin arjessa ja millaisen oppaan avulla musiikkikasvatusta voitaisiin kehittää päiväkodissa siten, että jokainen kasvattaja voisi hyödyntää musiikkia työssään. Valitsimme aineistonkeruun menetelmäksi ryhmähaastattelun, jossa keskusteltiin musiikista ja siitä, mitä kasvattajat toivoivat oppaan sisältävän. Halusimme saada vastauksia seuraaviin kysymyksiin: Miten musiikkikasvatusta päiväkodissa järjestetään? Millainen on hyvä musiikkituokio kasvattajien mielestä? Miten musiikkikasvatusta voitaisiin kehittää työntekijälle helpommaksi toteuttaa? Millaisia tuokioita voisi sisältää helppojen musiikkituokioiden opas?

Miten musiikkikasvatusta päiväkodissa järjestetään? Halusimme tietää oppaan tekoa varten, miten musiikkikasvatusta järjestettiin päiväkodin arjessa. Yleisesti ottaen kasvattajat kertoivat musiikin olevan osana päiväkodin arkea, mutta sitä voisi hyödyntää myös vielä paljon enemmän. Päiväkodissa järjestetään kerran kuussa koko talon yhteisiä lauluhetkiä. Kasvattajat olivat sitä mieltä, että se on riittävä määrä, sillä useammin järjestettävä yhteinen musiikkihetki vaatisi liikaa järjestelyjä. Kasvattajat kertoivat, että musiikki on mukana arjen tilanteissa esimerkiksi perushoidollisissa tilanteissa sekä siirtymähetkissä. Kasvattajat toivat kuitenkin esille myös sen, että musiikin määrä ryhmässä on ryhmäkohtaista ja kasvattajien omasta mielenkiinnosta riippuvaa. Toisessa ryhmässä musiikista innostuneet kasvattajat myös järjestävät enemmän musiikkihetkiä lapsille kuin toisessa.

Millainen on hyvä musiikkituokio kasvattajien mielestä? Halusimme ensimmäisessä ryhmähaastattelussa saada kasvattajien näkemyksiä siitä, millainen on hyvä musiikkituokio. Haastatteluissa selvisi, että lasten oma paikka tuokiolla tekee tuokiosta rauhallisen. Lisäksi ryhmän koko tulisi huomioida, pienempää ryhmää on helpompi ohjata. Selkeä aloitus tuokiolla esimerkiksi tutun laulun kautta koettiin tärkeäksi asiaksi. Uusien asioiden opettelu tulisi sijoittaa tuokion alkuun, eikä uusia opeteltavia asioita saisi olla liikaa yhdellä tuokiolla. Hyvällä tuokiolla olisi hyvä ottaa aikuisellekin mieluisia lauluja ja leikkejä, jolloin innostus on aitoa. Toisto koettiin tärkeäksi asiaksi ja sitä voi tehdä eri tavoin kuten lorutellen, laulaen ja soittaen.

Lisäksi liikuntaa tulisi olla musiikkituokiolla, sillä se innostaa lapsia. Myös soittamista erilaisilla soittimilla tulisi harjoittaa lapsilla, koska se saa lapset innostumaan ja keskittymään tuokioon paremmin.

Miten musiikkikasvatusta voitaisiin kehittää työntekijälle helpommaksi toteuttaa? Saimme ryhmähaastattelussa selville kasvattajien mielipiteitä ja näkemyksiä siitä, että millainen opas antaisi kaikille kasvattajille keinoja toteuttaa musiikkikasvatusta. Haastateltavat olivat sitä mieltä, että oppaan tulisi sisältää yksinkertaisia ja helposti toteutettavia tuokioita. Selkeys ja tuokiorungon yksityiskohtainen selittäminen koettiin myös tärkeiksi asioiksi. Lasten ikä ja kehitystaso tuli myös ilmi monessa eri yhteydessä ja kasvattajat pitivät sitä tärkeänä huomioitavana asiana. Oppaan uskottiin tuovan apua esimerkiksi harjoittelijoille ja vastavalmistuneille. Toisaalta oppaan ajateltiin hyödyttävän kasvattajia silloin, kun oma pää ”lyö tyhjää” ja tarvitaan nopeasti ideaa tuokion pitämiseen.

Millaisia tuokioita voisi sisältää helppojen musiikkituokioiden opas? Kasvattajien mukaan vastakohtaparien avulla voidaan opettaa lapsille hahmottamista ja niitä voidaan hyödyntää monissa eri lauluissa ja leikeissä. Eri eläinten ääniä matkimalla lapsen kieli ja puhe kehittyvät. Kasvattajat kertoivat, että kehosoitimien hyödyntäminen on helppo ja hyvä tapa harjoittaa lapsen motorisia taitoja musiikin kautta. Soittimien käytön ja esimerkiksi musiikkimaalauksen ajateltiin kehittävän lapsen hienomotorisia taitoja. Kasvattajat kokivat musiikin olevan hyvä väline sosiaalisten taitojen oppimiseen ja itsetunnon kehittämiseen. Etenkin oman vuoron odottaminen tai parin huomioon ottaminen ovat taitoja, joita voidaan oppia musiikkihetkillä. On tärkeää, että musiikkituokiolla lapsi voi luottaa kasvattajaan. Tällöin lapsi uskalltaa osallistua tuokioon ja kokeilla kenties myös uusia asioita. Luottamuksen ja uskalluksen myötä lapsen itsetunto voi kehittyä.

Ensimmäisestä ryhmähaastattelusta olimme saaneet materiaalia oppaan ensimmäisen version työstämiseen. Ensimmäisessä versiossa keskityimme erilaisten musiikkileikkien suunnitteluun ja otimme siinä huomioon haastattelussa esiin tulleita asioita. Toisesta ryhmähaastattelusta koimme saavamme hyvää palautetta ja kehittämisehdotuksia. Vasta toisen ryhmähaastattelun jälkeen aloimme muokata opasta lopulliseen muotoonsa ja oppaan sisältö kasvoikin ensimmäisestä versios- ta melko paljon, sillä oppaaseen lisättiin teoriatietoa ja suunnittelimme valmiita

tuokiorunkoesimerkkejä. Koko prosessin ajan pidimme mielessämme kuitenkin sen, että oppaan on pysyttävä helposti luettavana ja käyttäjäystävällisenä. Emme halunneet luoda liian paksua eeposta, joka luultavasti jäisi helposti hyllyyn pölyyntymään.

Kasvattajilta saatuja ideoita oppaan leikeiksi olivat pää-olkapää-peppu leikki, eri eläinten tavoin liikkuminen ja jättiläisen ja kääpiön tavoin kulkeminen. Kehosoittimet ja loruttelu sekä musiikkimaalaus olivat kasvattajilta saatuja ideoita. Kasvattajat toivat esille, että usein musiikkihetket ovat spontaaneja ja leikki muuttaa muotoaan hetken mukaan. Oppaaseen toivottiin jaottelua erikseen pienille ja isoille, joka auttaisi kokematontakin kasvattajaa ymmärtämään, millaista tuokiota voi pitää minkäkin ikäiselle lapselle.

Vaikka teoriassa tiedetäänkin musiikin merkittävät vaikutukset, tulimme työmme aikana huomanneeksi, että sitä on yllättävän haastava käyttää arjen kiireessä. Työmme johtopäätöksenä voimme todeta, että musiikilla on tärkeä rooli päiväkodissa lapsen kasvun ja kehityksen kannalta mutta myös lapsen päivän rikastuttajana. Musiikin pitämiseen päiväkodissa riittää se, että kasvattajat sitoutuvat itse toiminnassaan sen järjestämiseen. Useissa päiväkodeissa saattaakin olla esimerkiksi tiimivasuihin kirjattuna kerran viikossa pidettävä musiikkipäivä, jolloin erityisesti keskitytään musiikkiin ja sen käyttämiseen lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista tukevana menetelmänä. Jos ei sitä erikseen ole kirjattu mihinkään linjauksiin, saattaa se ryhmässä, jossa ei musiikkia harrastavia kasvattajia ole, jäädä kokonaan unholaan. Uskommekin, että kuka tahansa kasvattaja voi pitää musiikkipedagogisia tuokioita, jos vain saavat siihen neuvoja ja tukea esimerkiksi oppaan muodossa.

8 POHDINTA

Opinnäytetyön tekeminen on ollut meille antoisaa työskentelyä, koska musiikkikasvatus on aiheena meitä molempia kiinnostava. Opinnäytetyö on ollut pitkä ja melko raskas prosessi. Se on vaatinut meiltä paljon aikaa, organisointikykyä sekä luovuutta. Hyvin suunnitellun ja perusteellisesti laaditun suunnitelman pohjalta meidän oli kuitenkin hyvä lähteä työstämään opinnäytetyötämme.

Koimme positiiviseksi yllätykseksi sen, ettei meidän tarvinnut motivoida tai innostaa kasvattajia lähtemään ryhmähaastatteluun, sillä päiväkotilahti mielellään mukaan yhteistyöhön. Haastatteluihin oli valmistauduttu hyvin niin meidän, kuin kasvattajienkin taholta. Prosessissamme haastavimmaksi kohdaksi koimme palautelomakkeiden saamisen takaisin kasvattajilta. Toivoimme kaikilta päiväkodin kasvattajilta palautetta oppaan ensimmäisestä versiosta, mutta saimme vain muutamien konkreettisten palautelomakkeiden takaisin. Toisaalta kasvattajat olivat tiimeissään keskustelleet oppaasta ja vastanneet yhteisesti palautelomakkeeseen. Myös toisessa ryhmähaastattelussa kävimme läpi ryhmistä tullutta palautetta, joten emme koe, että kaikkien kasvattajien palautevastauksista olisi ollut työllemme merkittävää vaikutusta. Tarkoitus oli kuitenkin nimenomaan fokusoidussa ryhmähaastattelussa yhteisesti pohtia oppaan sisältöä ja parannusehdotuksia.

Pohdimme opinnäytetyömme prosessin myötä myös subjektiivisen päivähoito-oikeuden rajaamista ja sen merkityksiä aiheellemme. Lapset voivat joutua eriarvoiseen asemaan musiikin kokemisen, ilmaisemisen ja oppimisen saralla ja esimerkiksi jonkin instrumentin soittamisen oppimisen valmiudet voivat jäädä vähälle, elleivät lapsen vanhemmat ole aktiivisia viemään lastaan esimerkiksi musiikkileikkikouluun. Jos kaikilla lapsilla ei ole mahdollisuutta päästä päivähoitoon, niin musiikkikasvatusta tulisi tarjota myös avoimessa päiväkodissa. Mielestämme opas voisi hyödyttää tällöin myös avoimen päiväkodin tai leikkitoiminnan toimintahetkiä. Musiikin huomioiminen varhaiskasvatuksessa on tärkeää lapsen tulevaisuuden kannalta, koska sillä on niin monia vaikutuksia lapsen kehitykseen niin fyysisellä, psyykkisellä kuin sosiaalisellakin tasolla. Kuten teoriaosuudessakin kerrotaan, musiikilla on vaikutuksia esimerkiksi kuulojärjestelmän kehittymiseen ja tavujen rytmii-

sen käsittelyn hahmottamiseen. Mikäli kuulojärjestelmän kehittyminen jää puutteelliseksi ennen kouluikää, se saattaa näyttäytyä koulussa lukivaikeutena.

Opinnäytetyöprosessin myötä meille on avautunut sosionominkin (AMK) työn kannalta tärkeää kehittämis- ja tutkimusosaamista. Olemme perehtyneet toiminnallisen opinnäytetyön tekemiseen, mutta myös laadullisen tutkimuksen teemoihin ja siihen, millaisia eri vaiheita tutkimuksen teossa tulee huomioida. Koemme, että olemme saaneet opinnäytetyömme kautta tutkimuksellista osaamista, jota voimme hyödyntää tulevaisuuden työkentillämme esimerkiksi palvelun laadun kehittämisessä tai vaikkapa hanketyössä.

Opinnäytetyön prosessi on vaatinut meiltä molemmilta joustamista ja luovimista aikataulujen ja työn jakamisen suhteen. Tiesimme jo ennen työn aloittamista, että parin kanssa työtä tehtäessä aikataulun kanssa saattaa tulla ongelmia. Olemme kuitenkin ennen opinnäytetyötä tehneet jo useita koulutöitä yhdessä, joten tässäkin työssä yhteistyömme sujui mutkattomasti ja pystyimme jakamaan hyvin työ määrää. Olemme kirjoittaneet opinnäytetyötämme sekä yhdessä että erikseen.

Lähteiden löytämisen työhömmä koimme yllättävän haastavaksi, sillä monet hyvät lähteet musiikkikasvatuksesta olivat 1990-luvulta. Huomasimme kuitenkin, että monissa uudemmissa teoksissa oli viitattu juurikin näihin vanhempiin lähteisiin. Vanhojen lähteiden lisäksi olemme kuitenkin onnistuneet löytämään myös tuoreempaa lähdemateriaalia. Huomasimme myös, että joillain löytämillämme eri lähteillä oli samoja alan asiantuntijoita kirjoittajina. Löysimme myös mielenkiintoisia artikkeleita ja muutamia ulkomaalaisiakin lähteitä, joissa keskusteltiin musiikin merkityksistä ihmisen hyvinvoinnissa.

Koska sosiaalialalla työskennellään ihmislähtöisesti, on tärkeätä pitää mielessä, millaisin menetelmin ja keinoin työtä tehdään. Kuten opinnäytetyömme useat lähteet kertovat, on musiikki osa jokaisen ihmisen elämää, jolloin sen hyödyntäminen sosiaalialan asiakastyössä on kannattavaa. Opinnäytetyössämme olemme syvenneet musiikkiin ja sen hyödyntämiseen päivähoitossa, mutta musiikkia on mielestämme kannattavaa hyödyntää kaikkien asiakasryhmien parissa.

Opinnäytetyön loppusuoralla pohdimme mahdollisia jatkotutkimusaiheita työllemme. Meitä kiinnostaisi tutkia esimerkiksi yhden lukukauden ajalta, kuinka moni

kasvattaja hyötyy käytännössä tekemästämme oppaasta. Myös lasten mielipiteet oppaasta ja sen tuokioista olisi ollut mielenkiintoista selvittää, mutta ajanpuutteen takia emme pystyneet sitä tekemään. Pohdimme myös, että opas olisi hienoa saada vaikkapa perhepäivähoitajille kokeiluun. Mielenkiintoista olisi suunnitella yhdessä heidän kanssa, miten musiikkihetkiä voitaisiin rakentaa esimerkiksi kokonaan ilman soittimia. Soittimien puute ei ole mielestämme ollenkaan este, vaan mielikuvituksen avulla jokainen lasten parissa työskentelevä voi lohtia musiikin iloa niin lasten kuin aikuistenkin arkea rikastuttamaan.

LÄHTEET

- Adenius-Jokivuori, M. 2004. Kielen ja kommunikaation kehityksen tukeminen. Teoksessa: P. Pihlaja. & R. Viitala. Erityiskasvatus varhaislapsuudessa. Helsinki: WSOY. 194-213.
- Ahonen, H. 1997. Musiikki sanaton kieli. 2. painos. Helsinki: Finn lectura.
- Ahonen, K. 2004. Johdatus musiikin oppimiseen. Helsinki: Finn lectura.
- Bloomfield, A. & Childs, J. 2000. Teaching Integrated Arts in the Primary School. Lontoo: David Fulton Publishers.
- Erkkilä, J. 2014. Musiikin vaikutukset ovat merkittävämpiä kuin mitä yleisesti luullaan. [Verkkoartikkeli]. Teosto. [Viitattu 10.4.2016]. Saatavana: <http://www.teosto.fi/teostory/musiikin-vaikutukset-ovat-merkittavampia-kuin-mita-yleisesti-luullaan>
- Fredrikson, M. 2011. Alle kolmevuotiaan musiikilliset kontekstit. Teoksessa: J. Louhivuori., P. Paananen. & L. Väkevä (toim.) Musiikkikasvatus: näkökulmia kasvatukseen, opetukseen ja tutkimukseen. Vaasa: Suomen musiikkikasvatusseura. 131-137.
- Guha, M. 2014. International Dictionary of Music Therapy. [Verkkojulkaisu]. London/New York: Routledge. [Viitattu 8.3.2016]. Saatavana Ebrary-tietokannasta. Vaatii käyttöoikeuden.
- Halme, K. 2011. Maahanmuuttajataustaisten lasten kielikasvatus varhaiskasvatuksesta esiopetukseen. Teoksessa: M. Nurmilaakso & A-L. Välimäki (toim.). Lapsi ja kieli: Kielellinen kehittyminen varhaiskasvatuksessa. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. 86-101.
- Happo, I. 2008. Sosionomin (AMK) osaaminen ja osaamishaasteet varhaiskasvatuksessa. [Verkkojulkaisu]. Teoksessa: L. Viinamäki (toim.) 14 puheenvuoroa sosionomien (AMK) asemasta Suomen hyvinvointiasiantuntijajärjestelmässä. Kemi-Torvio: Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu. Kemi-Torvion ammattikorkeakoulun julkaisusarja A. Raportteja ja tutkimuksia 2/2008. [Viitattu 17.3.2016.] Saatavana: https://www.kyamk.fi/folders/Files/.../Tilastot/Viinamaki_A_2_2008.pdf
- Heikkinen, J. & Pajuniemi, H. 2015. Äänenavausvihko: Opasvarhaiskasvatuksen musiikkipedagogiikkaan. [Verkkojulkaisu]. Oulun ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö. [Viitattu 22.3.2016]. Saatavana: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201601211523>

- Hieta-Koivisto, H-M. 2011. Ohjattu musiikki päiväkodissa. [Verkkajulkaisu]. Satakunnan ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö. [Viitattu 22.3.2016]. Saatavana: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2011112615666>
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2001. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2013. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.
- Hongisto-Åberg, M., Lindeberg-Piiroinen, A. & Mäkinen, L. 1993. Musiikki varhaiskasvatuksessa. 3. p. Tampere: Warner/Chappel music Finland Oy.
- Huhtinen-Hildén, L. 2013. Kanssakulkijana musiikin alkupoluilla. Teoksessa: M-L. Juntunen., H. M. Nikkanen. & H. Westerlund (toim.) Musiikkikasvattaja: Kohti reflektiivistä käytäntöä. Jyväskylä: PS-kustannus. 130-149.
- Hujala, E., Puroila, A-M., Parrila, S. & Nivala, V. 2007. Päivähoidosta varhaiskasvatukseen. Hyvinkää: Edufin.
- Huutilainen, M. 2011. Musiikillinen vuorovaikutus ja oppiminen sikiö- ja vauva-aikana. Teoksessa: J. Louhivuori., P. Paananen. & L. Väkevä (toim.) Musiikkikasvatus: näkökulmia kasvatukseen, opetukseen ja tutkimukseen. Vaasa: Suomen musiikkikasvatusseura. 121-129.
- Huutilainen, M. Musiikki ja oppiminen aivotutkimuksen valossa. [Verkkajulkaisu]. Teoksessa: Opetushallituksen taide- ja taitokasvatuksen asiantuntijatyöryhmä. Taide ja taito – Kiinni elämässä! Helsinki: Edita. Taide- ja taitokasvatuksen julkaisu 2009:2, 40-48. [Viitattu 8.3.2016]. Saatavana: http://studyguidefinland.fi/download/49220_taide_ja_taito.pdf#page=41
- Järvinen, M., Laine, A ja Hellman-Suominen, K. 2011. Varhaiskasvatusta ammattitaidolla. Helsinki: Kirjapaja.
- Kananen, J. 2008. Kvali: Kvalitatiivisen tutkimuksen teoria ja käytänteet. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
- Kauppinen, E. & Sintonen, S. 2004. Lukijalle. Teoksessa: E. Kauppinen (toim.) & S. Sintonen. (toim.) Musikaalinen elämä. Vantaa: Kansanvalistusseura.
- Komi, T. 2008. Eeva-Leena Pokela: Musiikki kuuluu kaikille. Lastentarha (5), 5-7.
- Korpilahti, P. 2009. Kielen kehitykselliset häiriöt; viivästynyt ja poikkeava kielenkehitys. Teoksessa: K. Launonen. & A-M. Korpijaakko-Huuhka. Kommunikoinnin häiriöt: syitä, ilmenemismuotoja ja kuntoutuksen perusteita. Helsinki: Yliopistopaino. 39-58.

- Koski, S. & Kukkola, M. 2011. ”Heittäydy musiikin vietäväksi!” Musiikki arjen iloksi – opas varhaiskasvatuksen musiikkitoimintaan. [Verkkajulkaisu]. Laurean ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö. [Viitattu 18.3.2016]. Saatavana: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2011111714747>
- Kronqvist, E-L. & Kumpulainen, S. 2011. Lapsuuden oppimisympäristöt: Eheä polku varhaiskasvatuksesta kouluun. Helsinki: WSOYpro Oy.
- L. 19.1.1973/36. Varhaiskasvatustilaki.
- Lastentarhanopettajan ammattieteen tutkimus. 2005. [Pdf-julkaisu]. Helsinki: Lastentarhanopettajaliitto. [Viitattu 15.1.2016]. Saatavilla: <http://www.lastentarha.fi/cs/ltol/Esitteet?resolvetemplatefordevice=true>
- Lehtiranta, E. 2005. Musiikin korkeammat oktaavit: Ääni ja musiikki meissä ja maailmankaikkeudessa. Helsinki: Dialogia Oy.
- Louhivuori, J. 2011. Näkökulmia musiikkikasvatuksen merkityksiin. Teoksessa: J. Louhivuori., P. Paananen. & L. Väkevä (toim.) Musiikkikasvatus: näkökulmia kasvatukseen, opetukseen ja tutkimukseen. Vaasa: Suomen musiikkikasvatusseura. 11-26.
- Marjanen, K. 2011. Musiikkisuunnittelu varhaisiän musiikinopetuksen näkökulmasta. Teoksessa: J. Louhivuori., P. Paananen. & L. Väkevä (toim.) Musiikkikasvatus: näkökulmia kasvatukseen, opetukseen ja tutkimukseen. Vaasa: Suomen musiikkikasvatusseura. 385- 405.
- Musiikkikasvatus Kaarnan päiväkodissa. 2014. [Verkkosivu]. Kaarnan päiväkotii. [Viitattu 31.1.2015]. Saatavana: <http://www.kaarnanpaivakoti.fi/171427664>
- Mäkinen, J. 2012. Musiikki päiväkodissa. [Verkkajulkaisu]. Vaasan ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö. [Viitattu 22.3.2016]. Saatavana: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2012112616616>
- Paasolainen, T. 2011. Pienestä laulusta iso ilo: Uusia lastenlauluja, Virikkeitä musiikkihetken suunnitteluun. Helsinki: Printel.
- Peiponen, A. 2014. Musiikkikasvatuksen kehittäminen päiväkodissa. [Verkkajulkaisu]. Hämeenlinna: Hämeen ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö. [Viitattu 22.3.2016]. Saatavana: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2014112116236>
- Pötsönen, R. & Pennanen, P. Osa 1 Ryhmähaastattelun esittely: Ryhmähaastattelu ja sen käyttömahdollisuudet terveystutkimuksessa. Teoksessa: R. Pötsönen & R. Välimaa (toim.). Ryhmähaastattelu laadullisen terveystutkimuksen menetelmänä. Jyväskylä: Terveystieteen laitoksen julkaisusarja 1998:9, 1-18.

- Qvarnström, M., Ikonen, A., Ketonen, R., Lautamo, T., Aro, T., Jordan-Kilkki, P., Kokko, J., Nieminen, M., Salo, E., Jalkanen, H. & Siiskonen, T. 2003. Tuki- ja kuntoutusmuodot. Teoksessa: T. Siiskonen., T. Aro., Ahonen, T. & R. Ketonen (toim.). *Joko se puhuu? Kielenkehityksen vaikeudet varhaislapsuudessa*. Jyväskylä: PS-kustannus. 154-170.
- Ruohonen, A. 2014. Musikaalisuus ei ole osaamista. [Verkkolehtiartikkeli]. *Meidän perhe*. [Viitattu 3.2.2016]. Saatavana: http://www.vauva.fi/artikkeli/perhe/vapaa_aika/soili_perkio_musikaalisuus_ei_ole_osaamista
- Ruokonen, I. 2001. Äänimaisemia ja ilmaisun iloa musiikin kielellä. Teoksessa: S. Karppinen., A. Puurula. & I. Ruokonen. *Taiteen ja leikin lumous*. Helsinki: Finn Lectura. 120–143.
- Ruokonen, I. 2007. Musiikki lapsen minuuden vahvistajana. Teoksessa: S. Karppinen., A. Puurula. & I. Ruokola. *Elämysten alkupoluilla: Lähtökohtia alle 3-vuotiaiden taidekasvatukseen*. Tampere: Finn Lectura. 73-84.
- Ruokonen, I. 2011a. Lapsen musiikillinen maailma. Teoksessa: E. Hujala. & L. Turja (toim.) *Varhaiskasvatuksen käsikirja*. Jyväskylä: PS-kustannus, 122-135.
- Ruokonen, I. 2011b. Musiikin monet kielet. Teoksessa: M. Nurmilaakso & A-L. Välimäki (toim.). *Lapsi ja kieli: Kielellinen kehittyminen varhaiskasvatuksessa*. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 62-69.
- Sinkkonen, J. 2011. Musiikki – Yhtä aikaa yksilöllistä ja jaettua. Teoksessa: J. Louhivuori., P. Paananen. & L. Väkevä (toim.) *Musiikkikasvatus: näkökulmia kasvatukseen, opetukseen ja tutkimukseen*. Vaasa: Suomen musiikkikasvatusseura. 289-297.
- Tervo, J. 1993. Musiikkikasvatuksen ja musiikkiterapian suhteesta. Teoksessa: M. Hongisto-Åberg., A. Lindeberg-Piironen. & L. Mäkinen. *Musiikki varhaiskasvatuksessa*. 3. p. Tampere: Warner/Chappel music Finland Oy. 206-212.
- Tuomi, J. & Sarajarvi, A. 2009. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Jyväskylä: Tammi.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2013. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. [Verkkojulkaisu]. Helsinki: Tutkimuseettinen neuvottelukunta. [Viitattu 11.2.2016]. Saatavana: http://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf
- Uro, J. 2010. Lapset musiikin maailmassa. [Verkkolehtiartikkeli]. *Vau.fi*. [Viitattu 23.1.2015]. Saatavana: <http://www.vau.fi/Meilla-on-lapsi/Kasvu-ja-kehitys/Lapsi-0-1-v/Lapset-musiikin-maailmassa/>

- Varhaisiän musiikkikasvatus. 2007. [Verkkosivusto]. Suomen musiikkioppilaitosten liitto. [Viitattu 1.2.2016]. Saatavana: http://www.musiikinopetus.fi/fi/jarjestelma/varhaisian_musiikkikasvatus
- Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. 2005. [Verkkajulkaisu]. Helsinki: Stakes. [Viitattu 12.1.2016]. Saatavana: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/77129/Varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet.pdf?sequence=1
- Vartiovaara, I. 2006. Musiikin valtava voima. [Verkkolehtiartikkeli]. Terveyskirjasto. [Viitattu 28.1.2016]. Saatavana: http://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=onn00010&p_teos=onn&p_selaus=
- Vilka, H. & Airaksine, T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Tammi
- Wylie, J. 2016. This is the Way We Sing and Play: Effective Musical Play in the Early Childhood Centre. [Blogiteksti.] Julie Wylie Musical Play. [Viitattu 18.3.2016.] Saatavana: <http://juliewyliemusic.com/this-is-the-way-we-sing-and-play-effective-musical-play-in-the-early-childhood-centre/>

LIITTEET

Liite 1. Tutkimuslupa

Liite 2. Saatekirje ja ryhmähaastattelun runko

Liite 3. Palautekysely

LIITE 1 Tutkimuslupa

Asia	<p>Tutkimuslupa / Hällbacka Marika ja Korpela Jenni</p> <p>Marika Hällbacka ja Jenni Korpela opiskelevat Seinäjoen ammattikorkeakoulussa sosiaali- ja terveysalan yksikössä ja anovat tutkimuslupaa opinnäytetyötään varten. Aiheekseen opiskelijat ovat valinneet musiikkikasvatus ja sen lisääminen päiväkodissa.</p> <p>Opinnäytetyön keskeisiä käsitteitä olisi musiikkikasvatus, varhaiskasvatus, kehittäminen, musiikin vaikutukset lapseen ja oppinen. Opinnäytetyön tavoitteena olisi kehittää päiväkodin musiikkipedagogiikkaa.</p> <p>Tarkoituksena olisi tutkia ja kehittää musiikkikasvatusta yhteistyössä [REDACTED] päiväkodin kanssa. Tutkimuksen tavoitteena olisi tuottaa musiikkikasvatukseen liittyen opas kasvattajille.</p> <p>Tutkimus toteutettaisiin ryhmähaastatteluina kasvattajien kanssa sekä kasvattajien toiminnan havainnointina tammikuussa 2016.</p> <p>Opinnäytetyön arvioitu valmistumisaika huhtikuu 2016.</p>														
Päätös	<p>Myönnän tutkimusluvan edellyttäen, että tutkijat noudattavat vaitiolovelvollisuutta tutkimuksessa saamiensa tietojen suhteen ja että yksi kappale tutkimuksesta luovutetaan sen valmistuttua varhaiskasvatukselle. Tutkimusluvan ehtona on myös, ettei tutkimukseen osallistuvia voida indentifioida.</p> <p>Tutkimus tullaan julkaisemaan sähköisessä muodossa Seinäjoen kaupungin kotisivuilla.</p>														
Allekirjoitus	<p>Aija-Marita Näsänen, varhaiskasvatusjohtaja, p. 06 416 2151, aija-marita.nasanen@seinajoki.fi</p>														
Oikaisu-vaatimusohje	<p>Päätökseen tyytymätön voi tehdä kirjallisen oikaisuvaatimuksen osoitteella: Varhaiskasvatus- ja koulutuslautakunta, Kirkkokatu 6, PL 215, 60101 Seinäjoki, neljäntoista (14) päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista. Oikaisuvaatimuksesta on käytävä ilmi vaatimus perusteluineen ja se on tekijän allekirjoitettava.</p>														
Julkisesti nähtävänä	<p>Varhaiskasvatustoimisto 30.11.2015</p>														
Tiedoksianto	<table border="0"> <tr> <td data-bbox="392 1447 1098 1541">Kenelle Marika Hällbacka, Jenni Korpela [REDACTED] [REDACTED]</td> <td data-bbox="1106 1447 1474 1541">Päivämäärä 27.11.2015</td> </tr> <tr> <td data-bbox="392 1541 758 1624">Miten [] Lähetetty postitse saantitodistusta vastaan</td> <td data-bbox="766 1541 1098 1624">[] Lähetetty postitse tavallisena kirjeenä</td> <td data-bbox="1106 1541 1474 1624">[] Lähetetty sisäisessä postissa</td> </tr> <tr> <td data-bbox="392 1635 758 1713">[] Luovutettu</td> <td colspan="2" data-bbox="766 1635 1474 1713" style="text-align: center;">Vastaanottajan allekirjoitus</td> </tr> <tr> <td colspan="3" data-bbox="392 1724 1474 1803">[x] Lähetetty sähköpostissa</td> </tr> <tr> <td colspan="3" data-bbox="392 1814 1474 1870">Tarja Siik, toimistos sihteeri</td> </tr> </table>	Kenelle Marika Hällbacka, Jenni Korpela [REDACTED] [REDACTED]	Päivämäärä 27.11.2015	Miten [] Lähetetty postitse saantitodistusta vastaan	[] Lähetetty postitse tavallisena kirjeenä	[] Lähetetty sisäisessä postissa	[] Luovutettu	Vastaanottajan allekirjoitus		[x] Lähetetty sähköpostissa			Tarja Siik, toimistos sihteeri		
Kenelle Marika Hällbacka, Jenni Korpela [REDACTED] [REDACTED]	Päivämäärä 27.11.2015														
Miten [] Lähetetty postitse saantitodistusta vastaan	[] Lähetetty postitse tavallisena kirjeenä	[] Lähetetty sisäisessä postissa													
[] Luovutettu	Vastaanottajan allekirjoitus														
[x] Lähetetty sähköpostissa															
Tarja Siik, toimistos sihteeri															

LIITE 2. Saatekirje ja ryhmähaastattelun runko

Hei päiväkodin kasvattajat!

Olemme koonneet liitteeksi ensi viikon (ke 27.1.2016 klo 12.15) ryhmähaastattelun runkoa. Ryhmähaastattelu toteutetaan siis teemahaastattelua mukaillen keskustelunomaisesti ja se kestää noin tunnin. Tarkoituksena on, että jokainen saa tuoda omia ideoitaan ja ajatuksiaan musiikkikasvatukseen kehittämiseksi. Lisäksi olisi toivottavaa, että voisitte ennen haastattelua keskustella omissa ryhmissänne aiheesta. Ryhmähaastattelussa voitte siten tuoda esiin myös muiden tiiminne kasvattajien mielipiteitä ja ideoita.

Ohessa on ryhmähaastattelun runkoa, jonka tarkoituksena on virittää ajatuksia itse haastatteluun. Voitte kirjoittaa heränneitä ajatuksia jo ylös haastattelun tueksi, mutta se ei ole välttämätöntä. Tärkeää on, että lähdemme rennolla asenteella kehittämään musiikkia osaksi kaikkien kasvattajien toimintaa! 😊

Terveisin Jenni ja Marika

- sosiaalisia taitoja?

- itsetunnon kehittymistä?

- oppimista?

LIITE 2. Palautekysely

Hei päiväkodin kasvattajat!

Olemme nyt saaneet koottua raakaversioon musiikkituokio-oppaasta ensimmäisen ryhmähaastattelun pohjalta. Toivottavasti pystytte perehtymään oppaaseen ja testaamaan sitä käytännössä mahdollisuuksienne mukaan.

Ohessa on ensimmäisen ryhmähaastattelun runko ja palautelomake, johon toivoisimme KAIKKIEN kasvattajien vastaavan, riippumatta siitä onko osallistunut ryhmähaastatteluun tai ehtinyt testaamaan opasta. Tärkeintä on saada kaikkien mielipiteet ja ideat musiikin kehittämiseen osaksi kaikkien kasvattajien toimintaa. 😊

Toinen ryhmähaastattelu on 24.2.2016 klo 12.15. Kaikista ryhmistä yhden kasvattajan toivotaan osallistuvan.

Terveisin sosionomiopiskelijat Jenni ja Marika

